
BIBLIOTECA DIGITALĂ A COMUNEI LUMINA

EDIȚII BDCL

Nopți albe

F. M. Dostoievski

DIGITAL

BIBLIOTECA DIGITALĂ
A COMUNEI LUMINA

Nopți albe

F. M. Dostoievski

Copertă

Nopți albe

Nopți albe

F. M. Dostoievski

Ediție integrală

Traducere realizată de Cristian Coceangă cu ajutorul AI

Dacă observați eventuale greșeli, vă rugăm să le raportați.

Prima noapte

Prima noapte

Era o noapte minunată, una dintre acele nopți care sunt cu puțință numai când suntem tineri, dragă cititorule. Cerul era atât de înstelat, atât de luminos, încât, privindu-l, nu puteai să nu te întrebi dacă sub un asemenea cer ar putea trăi oameni posomorâți și capricioși. Și aceasta e o întrebare de tinerețe, dragă cititorule, foarte de tinerețe; dar Domnul să ți-o pună cât mai des în inimă!... Vorbind despre oameni capricioși și posomorâți, nu pot să nu-mi amintesc starea mea morală din ziua aceea. Încă de dimineață mă apăsa o ciudată mâhnire. Dintr-odată mi se păru că sunt singur, că toți mă părăsesc și pleacă de lângă mine. Firește, oricine are dreptul să întrebe cine erau acești „toți”. Căci, deși locuiam de

aproape opt ani în Petersburg, abia dacă aveam o cunoștință. Dar ce nevoie aveam eu de cunoștințe? Cunoșteam Petersburgul întreg, așa cum era; tocmai de aceea simțeam că toți mă părăsesc, atunci când tot Petersburgul își strângea lucrurile și pleca la vila de vară. Mă temeam să nu rămân singur și, trei zile întregi, am rătăcit prin oraș într-o descurajare adâncă, neștiind ce să fac cu mine însumi. Fie că mă plimbam pe Nevski, fie că mă duceam în Grădini, fie că zăboveam pe chei, nu întâlneam niciun chip dintre cele pe care mă obișnuisem să le văd, în același loc și la aceeași oră, de-a lungul întregului an. Ei, desigur, nu mă cunosc, dar eu îi cunosc pe ei. Îi cunosc îndeaproape; aproape că le-am studiat fețele, mă bucur când îi văd veseli și mă întristez când îi găsesc posomorâți. Aproape m-am împrietenit cu un bătrân pe care îl întâlnesc în fiecare zi, fără greș, la aceeași oră, pe Fontanka. Are o înfățișare atât de gravă, atât de gânditoare; șoptește mereu ceva pentru sine și își flutură brațul stâng, în timp ce în dreapta ține un baston lung, noduros, cu măciulie de aur. Mă observă chiar și el și se interesează călduros de mine. Dacă se întâmplă să nu fiu, la ora convenită, în același loc de pe Fontanka, sunt sigur că se simte dezamăgit. De aceea aproape ne salutăm, mai ales când amândoi suntem bine dispuși. Zilele trecute, după ce nu ne văzuserăm două zile și ne-am întâlnit în a treia, am dus amândoi mâna spre pălărie; dar, dându-ne seama la timp, ne-am lăsat mâinile în jos și am trecut unul pe lângă altul cu o privire plină de interes.

Cunosc și casele. Când merg pe stradă, mi se pare că aleargă înaintea mea, că se uită la mine pe toate ferestrele și aproape că îmi spun: «Bună dimineată! Ce mai faci? Eu sunt bine, slavă Domnului, iar în mai o să mi se adauge un etaj nou», sau: «Cum îți merge? Măine mă zugrăvesc din nou», ori: «Cât pe ce să ard; ce sperietură am tras!» și așa mai departe. Am printre ele favorite, unele îmi sunt prietene dragi; una dintre ele urmează să fie tratată de arhitect în vara aceasta. Am să trec pe acolo în fiecare zi, anume ca să văd dacă operația nu e un eșec. Doamne ferește!

Dar nu voi uita niciodată o întâmplare cu o căsuță foarte drăguță, de culoare roz-deschis. Era o clădire mică, fermecătoare, de cărămidă; mă privea atât de primitor și stătea atât de mândră printre vecinele ei stângace, încât inima mi se înveselea ori de câte ori treceam pe lângă ea. Deodată, săptămâna trecută, am mers pe strada aceea și, când m-am uitat la prietena mea, am auzit un glas plângător: «Mă vopsesc în galben!» Ticăloșii! Barbarii! Nu cruțaseră nimic, nici coloane, nici cornișe, iar biata mea prietenă ajunsese galbenă ca un canar. Aproape că mi s-a făcut rău de fiere. Și până azi n-am avut curajul să-mi vizitez sărmana prietenă slufită, vopsită în culoarea Împărăției Cerești.

Acum înțelegi, cititorule, în ce fel sunt eu cunoscut cu tot Petersburgul.

Am spus deja că trei zile întregi mă simțisem tulburat înainte să ghicesc pricina neliniștii mele. Pe stradă nu-mi găseam locul — acesta plecase, acela plecase, iar celălalt unde dispăruse? — și nici acasă nu mă simțeam eu însumi. Două seri mi-am frământat mintea, încercând să înțeleg ce nu era în regulă în colțul meu, de ce mă simțeam atât de stingherit în el. Nedumerit, mi-am cercetat pereții verzi, murdari, tavanul acoperit de pânza de păianjen a cărei dezvoltare Matrioana o încurajase cu atâta succes. Mi-am privit toată mobila, am examinat fiecare scaun, întrebându-mă dacă acolo se ascunde neplăcerea — căci, dacă un scaun nu stă în aceeași poziție în care stătea cu o zi înainte, eu nu mai sunt eu însumi. M-am uitat la fereastră, dar totul era în zadar... Nu m-am simțit nici măcar cu un pic mai bine! M-am gândit chiar s-o chem pe Matrioana și am început să-i țin niște sfaturi părintești despre pânzele de păianjen și despre neglijență în general; însă ea nu a făcut decât să se uite la mine uimită și a plecat fără să spună un cuvânt, așa că pânza de păianjen atârna liniștită la locul ei până în ziua de azi. Abia în dimineața aceasta am înțeles, în sfârșit, ce nu era în regulă. Ah! Păi ei îmi scapă printre degete și fug la vilele de vară! Iertați trivialitatea expresiei, dar nu sunt într-o dispoziție potrivită pentru limbaj ales... căci tot ce fusese în Petersburg plecase sau pleca în vacanță; fiecare domn respectabil, cu

aer demn, care lua o trăsură se transforma de îndată, în ochii mei, într-un cap de familie respectabil care, după încheierea îndatoririlor zilnice, se îndrepta spre sânul familiei sale, la vila de vară; toți trecătorii aveau acum un aer cu totul aparte, care părea să spună fiecărui întâlnit:

«Domnilor, suntem aici numai pentru moment; peste două ore plecăm la vilă.» Dacă se deschidea o fereastră după ce niște degete delicate, albe ca zăpada, ciocăniseră în geam, și capul unei fete frumoase se ivea ca să cheme un vânzător ambulant cu ghivece de flori, îmi închipuiam pe loc că florile acelea erau cumpărate nu pur și simplu pentru a se bucura de flori și de primăvară într-o locuință înăbușitoare din oraș, ci pentru că toți aveau să se mute foarte curând la țară și puteau lua florile cu ei. Mai mult, am făcut asemenea progrese în noul meu fel ciudat de investigație, încât puteam deosebi corect, numai după aerul fiecăruia, în ce zonă de vile locuia. Locuitorii Insulelor Kamennii și Aptekarski sau ai drumului spre Peterhof se recunoșteau după eleganța studiată a purtării, după costumele de vară la modă și după frumoasele trăsură cu care veneau în oraș. Cei care se duceau la Pargolovo și în locuri mai îndepărtate impresionează de la prima vedere prin aerul lor cumpătat și demn; vizitatorul Insulei Krestovski putea fi recunoscut după expresia lui de veselie nestăpânită. Dacă se întâmpla să întâlnesc un lung șir de căruțași mergând alene, cu hăturile în mână, pe lângă căruțe încărcate cu adevărați munți de mobile — mese, scaune, divane, canapele și tot felul de ustensile gospodărești, adesea cu o bucătăreasă decrepită cocoțată deasupra tuturor, păzind averea stăpânului ca pe lumina ochilor; sau dacă vedeam bărci încărcate greu cu lucruri de casă, târându-se pe Neva ori pe Fontanka spre Râul Negru sau spre Insule, căruțele și bărcile se înmulțeau de zece ori, de o sută de ori în ochii mei. Îmi închipuiam că totul se pune în mișcare, că totul pleacă în caravane rânduite spre vilele de vară. Părea că Petersburgul amenința să devină un pustiu, astfel încât, în cele din urmă, mi s-a făcut rușine, m-am simțit jignit și trist că eu nu aveam unde să merg în vacanță și niciun motiv să plec. Eram gata să plec cu fiecare căruță, să pornesc cu fiecare domn de înfățișare

respectabilă care lua o trăsură; dar nimeni — absolut nimeni — nu mă invita. Părea că mă uitaseră, ca și cum aș fi fost, într-adevăr, un străin pentru ei!

Am făcut plimbări lungi, reușind, ca de obicei, să uit cu totul unde mă aflam, până când, dintr-odată, m-am pomenit la porțile orașului. În aceeași clipă m-am simțit ușurat; am trecut de barieră și am mers printre câmpuri cultivate și pajiști, fără să simt oboseala, simțind doar, în toată ființa, că o povară îmi cade de pe suflet. Toți trecătorii se uitau la mine atât de prietenos, încât aproape păreau că mă salută; toți păreau atât de mulțumiți de ceva. Toți fumau trabucuri, fiecare dintre ei. Și eu mă simțeam fericit cum nu mai fusesem niciodată. Era ca și cum m-aș fi trezit brusc în Italia — atât de puternic era efectul naturii asupra unui orașean pe jumătate bolnav ca mine, aproape sufocat între zidurile orașului.

Există ceva nespus de mișcător în natura din jurul Petersburgului atunci când, la apropierea primăverii, își adună toate puterile, toate darurile primite de la Cer, când înfrunzește, se împodobește și se presară cu flori... Nu știu de ce, dar nu mă pot opri să nu-mi amintesc de o fată firavă, bolnăvicioasă, la care uneori privești cu milă, alteori cu iubire compătimitoare, iar uneori nici măcar n-o bagi în seamă; și totuși, dintr-odată, într-o singură clipă, ea devine, parcă întâmplător, inexplicabil de frumoasă și de aleasă, iar tu, impresionat și amețit, nu te poți opri să nu te întrebi: ce putere a făcut să scânteieze cu atâta foc acei ochi triști, gânditori? Ce a chemat sângele în obrajii aceia palizi, ofiliți? Ce a scăldat în pasiune trăsăturile acelea blânde? Ce a făcut pieptul acela să se înalțe? Ce a chemat atât de brusc forța, viața și frumusețea pe chipul sărmaneii fete, făcându-l să strălucească într-un asemenea zâmbet, să se aprindă într-un râs atât de limpede și de scânteietor? Te uiți în jur, cauți pe cineva, bănuiești ceva... Dar clipa trece, iar a doua zi întâlnești, poate, aceeași privire gânditoare și preocupată ca înainte, același chip palid, aceleași mișcări blânde și timide, ba chiar semne de remușcare,

urme ale unei neliniști de moarte și ale regretului pentru distracția trecătoare... Și te întristezi că frumusețea de o clipă s-a stins atât de repede, ca să nu se mai întoarcă niciodată; te întristezi că ți-a străfulgerat înaintea ochilor atât de trădător, atât de zadarnic, pentru că nici măcar n-ai avut timp s-o iubești...

Și totuși, noaptea mea a fost mai bună decât ziua! Iată cum s-a întâmplat.

M-am întors în oraș foarte târziu și bătea ora zece când mă îndreptam spre locuința mea. Drumul meu trecea pe cheiul canalului, unde, la ora aceea, nu întâlnești țipenie de om. E adevărat că locuiesc într-o parte foarte îndepărtată a orașului. Mergeam cântând, fiindcă atunci când sunt fericit fredonez întotdeauna pentru mine însumi, ca orice om fericit care nu are nici prieten, nici cunoscut cu care să-și împartă bucuria. Deodată am avut parte de o întâmplare cu totul neașteptată.

Sprijinită de balustrada canalului stătea o femeie, cu coatele pe parapet; părea că privește cu mare atenție apa tulbure a canalului. Purta o pălărieuță galbenă foarte drăgălașă și o mantilă neagră, cochetă. «E o fată, și sunt sigur că e brunetă», mi-am spus. Nu părea să audă pașii mei și nici măcar nu s-a clintit când am trecut pe lângă ea, cu răsuflarea tăiată și cu inima bătându-mi puternic.

«Ciudat», m-am gândit; «trebuie să fie foarte adâncită în ceva», și, dintr-odată, m-am oprit ca împietrit. Am auzit un suspin înăbușit. Da! Nu mă înșelasem: fata plângea, iar peste un minut am auzit suspin după suspin. Dumnezeuule mare! Inima mi s-a strâns. Și, timid cum eram cu femeile, acela era totuși un asemenea moment!... M-am întors, am făcut un pas spre ea și cu siguranță aș fi rostit cuvântul «Doamnă!» dacă nu aș fi știut că exclamația aceasta fusese rostită de o mie de ori în fiecare roman rusesc de societate. Numai gândul acesta m-a oprit. Dar, în timp ce căutam un cuvânt, fata își veni în fire, se uită în jur, tresări, își pleacă ochii și se strecură pe lângă mine, de-a lungul cheiului. Am urmat-o numaidecât; însă ea, ghicind asta, părăsi cheiul, traversă strada și merse

pe trotuar. N-am îndrăznit să traversez după ea. Inima îmi zvâcnea ca o pasăre prinsă. Dintr-odată, întâmplarea îmi veni în ajutor.

Pe aceeași parte a trotuarului apăru brusc, nu departe de fată, un domn în ținută de seară, de o vârstă respectabilă, deși nicidecum cu o purtare respectabilă; se clătina și se sprijinea cu prudență de zid. Fata mergea drept ca o săgeată, cu graba temătoare pe care o vezi la toate fetele care nu vor ca cineva să se ofere să le însoțească acasă noaptea; și, fără îndoială, domnul clătinat nu ar fi urmărit-o dacă norocul meu nu i-ar fi dat ghes.

Deodată, fără să spună nimănui un cuvânt, domnul porni și se repezi cu toată viteza pe urmele necunoscutei mele. Ea fugea ca vântul, dar domnul clătinat o ajungea — o ajunse. Fata scoase un strigăt și... îmi binecuvântează norocul pentru bastonul noduros, minunat, care se întâmpla să fie atunci în mâna mea dreaptă. Într-o clipă am fost pe partea cealaltă a străzii; într-o clipă, domnul inoportun înțelese situația, pricepu argumentul de neînvins, se trase îndărăt fără un cuvânt și abia când eram foarte departe protestă împotriva acțiunii mele într-un limbaj destul de energic. Dar cuvintele lui abia ne mai ajungeau.

— Dați-mi brațul, i-am spus fetei. Și el nu va mai îndrăzni să ne supere.

Ea îmi luă brațul fără un cuvânt, tremurând încă de tulburare și de spaimă. O, domn inoportun! Cât te-am binecuvântat în clipa aceea! Am furat o privire spre ea: era foarte drăgălașă și brunetă — ghicisem bine.

Pe genele ei negre mai strălucea încă o lacrimă — nu știu dacă din spaima de adineauri sau din durerea de mai înainte. Dar pe buze îi apăruse deja o urmă de zâmbet. Și ea îmi aruncă o privire pe furiș, roși ușor și își plecă ochii.

— Vedeți? De ce m-ați alungat? Dacă aș fi fost aici, nu s-ar fi întâmplat nimic...

— Dar nu vă cunoșteam; am crezut că și dumneavoastră...

— Cum, mă cunoașteți acum?

— Puțin! Iată, de pildă: de ce tremurați?

— Ah, ați ghicit din prima! am răspuns, încântat că fata mea era inteligentă; inteligența nu e niciodată de prisos lângă frumusețe. Da, de la prima privire ați ghicit cu ce fel de om aveți de-a face. Întocmai: sunt timid cu femeile, sunt tulburat, nu neg, tot atât de tulburat cum erați dumneavoastră acum un minut, când v-a speriat acel domn. Și acum sunt puțin speriat. E ca un vis, și nici măcar în somn nu mi-aș fi închipuit vreodată că voi vorbi cu o femeie.

— Ce? Chiar așa?...

— Da; dacă brațul meu tremură, e pentru că niciodată nu l-a ținut o mână frumoasă ca a dumneavoastră. Sunt cu totul străin de femei; adică nu m-am obișnuit niciodată cu ele. Vedeți, sunt singur... Nici nu știu cum se vorbește cu ele. Iată, nici acum nu știu dacă nu v-am spus vreo prostie! Spuneți-mi sincer; vă asigur de la început că nu mă supăr ușor...

— Nu, nimic, nimic, dimpotrivă. Și, dacă stăruieți să vorbesc sincer, vă voi spune că femeilor le place o asemenea timiditate; iar dacă vreți să știți mai mult, îmi place și mie, și nu vă voi alunga până ajung acasă.

— Mă veți face, am spus, sufocat de încântare, să-mi pierd timiditatea, și atunci adio tuturor șanselor mele...

— Șanse? Ce șanse — la ce? Asta nu e prea frumos.

— Vă rog să mă iertați, îmi pare rău, mi-a scăpat; dar cum vreți ca într-un asemenea moment omul să nu aibă nicio dorință...

— Să fie plăcut, nu-i așa?

— Ei bine, da; dar, pentru Dumnezeu, fiți bună. Gândiți-vă ce sunt! Iată, am douăzeci și șase de ani și n-am văzut pe nimeni. Cum aș putea vorbi bine, cu tact și la obiect? Vi se va părea mai bine când vă voi spune totul deschis... Nu știu să tac atunci când îmi vorbește inima. Ei, nu face nimic... Credeți-mă, nicio femeie, niciodată, niciodată! Nicio cunoștință de niciun fel! Și nu fac decât să visez în fiecare zi că, în sfârșit, voi întâlni pe cineva. Ah, dacă ați ști de câte ori m-am îndrăgostit în felul acesta...

— Cum? De cine?...

— Păi de nimeni, de un ideal, de aceea pe care o visez în somn. În vis îmi alcătuiesc romane întregi. Ah, nu mă cunoașteți! E adevărat, desigur, am întâlnit două sau trei femei, dar ce fel de femei erau? Toate erau gazde, asta... Dar am să vă fac să râdeți dacă vă spun că de câteva ori m-am gândit să vorbesc, pur și simplu să vorbesc, cu vreo doamnă aristocrată pe stradă, când e singură, se înțelege; să-i vorbesc, firește, timid, respectuos, pasionat; să-i spun că pier de singurătate, s-o rog să nu mă alunge; să-i spun că nu am nicio posibilitate să fac cunoștință cu vreo femeie; să-i întipăresc în minte că este o datorie adevărată pentru o femeie să nu respingă o rugă atât de timidă din partea unui om atât de lipsit de noroc ca mine. Că, de fapt, tot ce cer este ca ea să-mi spună două sau trei cuvinte suroriști, cu simpatie; să nu mă respingă de la prima vedere, să mă creadă pe cuvânt și să asculte ce am de spus; să râdă de mine dacă vrea, să mă încurajeze, să-mi spună două cuvinte, numai două, chiar dacă după aceea nu ne-am mai întâlni niciodată!... Dar dumneavoastră râdeți; tocmai de aceea vă și spun...

— Nu vă supărați; râd doar pentru că vă sunteți propriul dușman și, dacă ați fi încercat, poate ați fi reușit, chiar și pe stradă; cu cât mai simplu, cu atât mai bine... Nicio femeie bună la suflet, afară doar dacă ar fi proastă sau, și mai rău, necăjită de ceva în clipa aceea, nu s-ar îndura să vă alunge fără acele două cuvinte pe care le cereți atât de timid... Dar ce

spun eu? Desigur, v-ar lua drept nebun. Judecam după mine; știu destul de multe despre viețile altora.

— O, vă mulțumesc! am strigat. Nu știți ce ați făcut acum pentru mine!

— Mă bucur! Mă bucur! Dar spuneți-mi: cum v-ați dat seama că sunt genul de femeie cu care... ei bine, pe care o socotiți demnă... de atenție și de prietenie... în fine, nu o gazdă, cum spuneți? Ce v-a făcut să hotărâți să vă apropiați de mine?

— Ce m-a făcut?... Dar erați singură; acel domn era prea obraznic; e noapte. Trebuie să recunoașteți că era o datorie...

— Nu, nu; mă refer înainte, pe partea cealaltă — știți bine că voi ați să vă apropiați de mine.

— Pe partea cealaltă? Sincer, nu știu cum să răspund; mă tem... Știți că azi am fost fericit? Am mers cântând; am ieșit la țară; n-am avut niciodată clipe atât de fericite. Dumneavoastră... poate a fost închipuirea mea... Iertați-mă că pomenesc asta; mi s-a părut că plângeați, și eu... n-am putut îndura să aud... m-a durut inima... Ah, Dumnezeu! Oare nu-mi era îngădui să mă tulbur pentru dumneavoastră? Oare era vreo vină să simt pentru dumneavoastră o compasiune frățească?... Vă rog să mă iertați, am spus compasiune... Ei, pe scurt, oare v-ați putea supăra pe impulsul meu involuntar de a mă apropia de dumneavoastră?...

— Ajunge, nu mai vorbiți despre asta, spuse fata, plecându-și ochii și strângându-mi mâna. E vina mea că am adus vorba; dar mă bucur că nu m-am înșelat în privința dumneavoastră... Iată, am ajuns acasă; trebuie să cobor pe această străduță, sunt doi pași de aici... Rămâneți cu bine, vă mulțumesc!...

— Cum?... Cum adică... să nu ne mai vedem niciodată?... Oare acesta să fie sfârșitul?

— Vedeți, spuse fata râzând, la început voiăți numai două cuvinte, iar acum... Totuși, nu voi spune nimic... poate ne vom mai întâlni...

— Am să vin aici mâine, am spus. O, iertați-mă, încep deja să cer...

— Da, nu sunteți prea răbdător... aproape că stăruiri.

— Ascultați, ascultați! am întrerupt-o. Iertați-mă dacă vă mai spun ceva... Vedeți, nu pot să nu vin mâine aici; sunt un visător; am atât de puțină viață reală, încât privesc asemenea clipe, cum este cea de acum, ca pe ceva atât de rar, încât nu mă pot opri să nu le retrăiesc apoi în vis. Voi visa la dumneavoastră toată noaptea, o săptămână întreagă, un an întreg. Cu siguranță voi veni mâine aici, chiar aici, în acest loc, la aceeași oră, și voi fi fericit amintindu-mi de ziua de azi. Locul acesta îmi este deja drag. Mai am deja două sau trei asemenea locuri în Petersburg. Odată am plâns din pricina amintirilor... ca dumneavoastră... Cine știe, poate acum zece minute plângeați din pricina vreunei amintiri... Dar iertați-mă, iar m-am pierdut; poate cândva ați fost deosebit de fericită aici...

— Foarte bine, spuse fata, poate voi veni și eu aici mâine, la ora zece. Văd că nu vă pot interzice... Adevărul este că trebuie să fiu aici; să nu vă închipuiți că vă dau întâlniri; vă spun dinainte că trebuie să fiu aici pentru treaba mea. Dar... ei bine, vă spun deschis: nu mă supăr dacă veniți. Mai întâi, s-ar putea întâmpla ceva neplăcut, ca astăzi, dar să lăsăm asta... Pe scurt, aș vrea pur și simplu să vă văd... să vă spun două cuvinte. Numai, aveți grijă, să nu gândiți acum mai rău despre mine! Să nu credeți că dau întâlniri atât de ușor... N-aș face-o, dacă nu... Dar acesta să fie secretul meu! Numai o înțelegere înainte...

— O înțelegere! Spuneți, spuneți-mi, spuneți-mi totul dinainte; sunt de acord cu orice, sunt gata de orice, am strigat încântat. Răspund pentru mine, voi fi ascultător, respectuos... mă cunoașteți...

— Tocmai pentru că vă cunosc vă rog să veniți mâine, spuse fata râzând. Vă cunosc perfect. Dar țineți minte: veniți cu condiția ca, în primul rând — fiți bun, faceți ce vă rog, vedeți, vorbesc sincer — să nu vă îndrăgostiți de mine... Asta e imposibil, vă asigur. Sunt gata pentru prietenie; iată mâna mea... Dar nu trebuie să vă îndrăgostiți de mine, vă rog!

— Jur, am strigat, strângându-i mâna...

— Tăceți, nu jurați; știu că sunteți gata să vă aprindeți ca praful de pușcă. Să nu gândiți rău despre mine pentru că spun asta. Dacă ați ști... Și eu nu am pe nimeni căruia să-i pot spune un cuvânt, căruia să-i pot cere sfatul. Firește, nu cauți un sfătuitor pe stradă; dar dumneavoastră sunteți o excepție. Vă cunosc ca și cum am fi fost prieteni de douăzeci de ani... Nu mă veți înșela, nu-i așa?...

— Veți vedea... Singurul lucru este că nu știu cum voi supraviețui următoarelor douăzeci și patru de ore.

— Dormiți liniștit. Noapte bună și țineți minte că v-am acordat deja încrederea mea. Dar ați exclamat atât de frumos adineauri: «Oare omul poate fi făcut răspunzător pentru fiecare sentiment, chiar și pentru o simpatie frățească?» Știți, a fost spus atât de frumos, încât mi-a venit pe loc ideea că aș putea să mă încred în dumneavoastră.

— Pentru numele lui Dumnezeu, faceți-o; dar despre ce? Ce este?

— Așteptați până mâine. Între timp, să rămână un secret. Cu atât mai bine pentru dumneavoastră; îi va da o ușoară aromă de roman. Poate vă voi spune mâine, poate nu... Voi mai vorbi puțin cu dumneavoastră înainte; ne vom cunoaște mai bine...

— O, da, mâine vă voi povesti totul despre mine! Dar ce s-a întâmplat? Parcă mi s-a întâmplat o minune... Dumnezeule, unde sunt? Spuneți-mi, nu sunteți bucuroasă că nu v-ați supărat și că nu m-ați alungat din prima

clipă, cum ar fi făcut orice altă femeie? În două minute m-ați făcut fericit pentru totdeauna. Da, fericit; cine știe, poate m-ați împăcat cu mine însumi, mi-ați risipit îndoielile!... Poate asemenea clipe se abat asupra mea... Dar, iată, mâine vă voi povesti totul, veți ști totul, totul...

— Foarte bine, consimt; dumneavoastră veți începe...

— Ne-am înțeles.

— Rămâneți cu bine până mâine!

— Până mâine!

Și ne-am despărțit. Am rătăcit toată noaptea; nu mă puteam hotărî să mă întorc acasă. Eram atât de fericit... Mâine!

A doua noapte — partea I

A doua noapte — partea I

— Ei bine, așadar ai supraviețuit! spuse ea, strângându-mi amândouă mâinile.

— Sunt aici de două ore, i-am răspuns. Nici nu știți în ce stare am fost toată ziua.

— Știu, știu. Dar să trecem la lucruri serioase. Știți de ce am venit? Nu ca să vorbim prostii, cum am făcut ieri. De acum înainte trebuie să fim mai chibzuiți. M-am gândit mult la toate astea noaptea trecută.

— În ce fel? În ce trebuie să fim mai chibzuiți? Eu sunt gata, din partea mea; dar, pe cuvânt, nu mi s-a întâmplat niciodată ceva mai chibzuit decât tot ce mi s-a întâmplat acum.

— Adevărat? În primul rând, vă rog să nu-mi mai strângeți mâinile atât de tare; în al doilea rând, trebuie să vă spun că m-am gândit mult la dumneavoastră astă-noapte.

— Și la ce concluzie ați ajuns?

— La ce concluzie? La aceea că trebuie să începem totul de la capăt, fiindcă, după ce am chibzuit bine, am hotărât că încă nu vă cunosc aproape deloc. Ieri m-am purtat ca o copilă, ca o fetiță prostuță, și, firește, s-a dovedit că de vină pentru toate este inima mea bună; adică m-am lăudat singură, cum se întâmplă întotdeauna când începem să ne analizăm prea amănunțit. De aceea, ca să-mi repar greșeala, am hotărât să aflu totul despre dumneavoastră. Dar, fiindcă nu am pe nimeni care să-mi povestească, trebuie să-mi spuneți chiar dumneavoastră. Ei bine, ce fel de om sunteți? Grăbiți-vă, începeți, spuneți-mi istoria dumneavoastră.

— Istoria mea! am strigat, speriat. Istoria mea? Dar cine v-a spus că am o istorie? Eu nu am nicio istorie.

— Atunci cum ați trăit, dacă nu aveți nicio istorie? mă întrerupsese ea râzând.

— Cu desăvârșire fără istorie! Am trăit, cum se spune, închis în mine, adică singur, cu totul singur. Înțelegeți ce înseamnă singur?

— Dar cum singur? Vreți să spuneți că nu vedeți niciodată pe nimeni?

— Ba da, văd oameni, firește; și totuși sunt singur.

— Adică nu vorbiți niciodată cu nimeni?

— Strict vorbind, cu nimeni.

— Atunci ce sunteți? Explicați-vă! Stați, cred că ghicesc: probabil, ca mine, aveți o bunică. A mea este oarbă și nu mă lasă nicăieri; aproape că m-a dezvățat să vorbesc. Acum doi ani i-am făcut o poznă, iar ea, văzând că nu mă poate ține în frâu, m-a chemat și mi-a prins rochia de a ei cu un ac. De atunci stăm așa, zile întregi. Ea împletește ciorapi, cu toate că e oarbă; eu stau lângă ea, cos sau citesc cu voce tare. E un obicei straniu, dar de doi ani sunt prinsă cu acul.

- Dumnezeu, ce nefericire! Dar nu, eu nu am o asemenea bunică.
- Atunci, dacă nu aveți, de ce stați acasă?
- Ascultați, vreți să știți ce fel de om sunt?
- Da, da!
- În sensul strict al cuvântului?
- În cel mai strict sens al cuvântului.
- Foarte bine: sunt un tip.
- Tip, tip! Ce fel de tip? strigă fata, râzând, de parcă nu mai râsese de mult.
- Un tip? Un tip este un original, un om absurd, am spus, molipsit de râsul ei copilăresc. Este un personaj. Ascultați: știți ce este un visător?
- Un visător! Cum să nu știu? Eu însămi sunt visătoare. Uneori, când stau lângă bunica, îmi vin în minte tot felul de lucruri. Când începi să visezi, ajungi până într-acolo încât te măriți cu împăratul Chinei. Și, uneori, e foarte plăcut să visezi. Dar nu întotdeauna. Mai ales când ai și destule lucruri reale la care să te gândești.
- Minunat! Dacă v-ați măritat cu împăratul Chinei, atunci mă veți înțelege foarte bine. Așadar, ascultați... Dar stați: încă nu știu cum vă cheamă.
- În sfârșit! V-ați gândit cam târziu la asta.
- Vai, Doamne! Nici nu mi-a trecut prin minte; eram fericit și așa.
- Mă cheamă Nastenka.
- Nastenka! Și nimic altceva?
- Nimic altceva. Ce, nu vă ajunge, om nesățios?

— Să nu-mi ajungă? Dimpotrivă, e mult, foarte mult, Nastenka; fată bună, dacă din prima clipă ești pentru mine Nastenka!

— Așa deci! Ei bine?

— Ei bine, ascultă, Nastenka, acum urmează povestea aceasta absurdă.

M-am așezat lângă ea, mi-am luat o atitudine pedant de serioasă și am început ca și cum aș fi citit dintr-o carte.

— Există, Nastenka, deși poate nu știi, colțuri ciudate în Petersburg. Pare că în ele nu pătrunde același soare care strălucește pentru toți oamenii din oraș, ci un alt soare, nou, anume poruncit pentru aceste unghere, care luminează totul cu o lumină aparte. În asemenea colțuri, dragă Nastenka, se trăiește parcă altă viață, cu totul deosebită de cea care clocotește în jurul nostru; o viață care ar putea exista într-un ținut necunoscut, nu aici, în vremea noastră gravă și serioasă. Este o viață alcătuită din ceva pur fantastic, cu totul ideal, și în același timp, vai!, atât de banal și de prozaic, ca să nu spun chiar vulgar.

— Fui! Doamne! Ce introducere! Ce aud?

— Ascultă, Nastenka. Mi se pare că nu voi obosi niciodată să-ți rostesc numele. Lasă-mă să-ți spun că în aceste colțuri trăiesc oameni stranii: visătorii. Visătorul, dacă ai nevoie de o definiție precisă, nu este om, ci o creatură de gen neutru. De cele mai multe ori se instalează într-un colț inaccesibil, de parcă s-ar ascunde chiar și de lumina zilei; iar după ce s-a cuibărit acolo, se lipește de locul său ca melcul, sau cel puțin seamănă în privința aceasta cu acel animal interesant care este și animal, și locuință, și care se numește broască țestoasă. De ce crezi că își iubește atât de mult cei patru pereți, zugrăviți inevitabil în verde, afumați, triști și pătați de neiertat de fum? De ce acest om caraghios, când vine la el vreun cunoscut întâmplător — căci un prieten adevărat nu are — îl întâmpină cu o față atât de încurcată, atât de schimbată, ca și cum ar fi săvârșit o crimă între cei patru pereți? Ca și cum ar fi falsificat bancnote sau ar fi

scris versuri ca să le trimită la o revistă, sub o scrisoare anonimă în care susține că poetul a murit și că el, prietenul, are datoria sfântă să-i publice opera. De ce, spune-mi, Nastenka, conversația dintre cei doi nu se leagă? De ce râsul nu izbucnește, de ce vorba vie nu se aprinde pe buzele oaspei uimit, care, de altfel, în alte împrejurări, iubește râsul și cuvintele sprintene?

— Ascultați, îl întrerupse Nastenka, care până atunci mă ascultase cu uimire, deschizând ochii ei isteți. Ascultați: nu știu deloc de ce se întâmplă toate acestea și nici de ce îmi puneți asemenea întrebări caraghioase; dar știu sigur că toate aventurile acestea vi s-au întâmplat dumneavoastră, cuvânt cu cuvânt.

— Fără îndoială, am răspuns, cu cea mai gravă mină.

— Ei bine, dacă nu e nicio îndoială, continuați, spuse Nastenka, fiindcă vreau foarte mult să știu cum se va sfârși.

— Vrei să știi, Nastenka, ce face eroul nostru, adică eu, fiindcă eroul întregii povești este umila mea persoană, în colțul lui? Vrei să știi de ce m-am pierdut și m-am tulburat atât de mult la apariția neașteptată a unui oaspete? Vrei să știi de ce mă pierd cu firea, de ce mă roșesc, de ce nu știu să întrețin conversația și nu găsesc nicio cale să-mi primesc musafirul cum se cuvine?

— Da, da, răspunse Nastenka, acesta e lucrul important. Ascultați: povestiți minunat, dar nu se poate să povestiți puțin mai simplu? Vorbiți de parcă ați citi dintr-o carte.

— Nastenka, i-am răspuns cu o voce severă și demnă, abia stăpânindu-mi râsul, dragă Nastenka, știu că povestesc frumos, dar îmi pare rău: nu știu să povestesc altfel. În clipa aceasta, dragă Nastenka, semăn cu duhul regelui Solomon, care a stat o mie de ani într-un vas pecetluit cu șapte pecetei și căruia, în sfârșit, i s-au rupt pecetele. Acum, când ne-am întâlnit după o despărțire atât de lungă — fiindcă te știu de

mult, Nastenka, fiindcă de mult căutam pe cineva și asta dovedește că te căutam chiar pe tine și că era scris să ne întâlnim acum — în capul meu s-au deschis mii de robinete și trebuie să mă revărs într-un torent de cuvinte, altfel mă înăbuș. De aceea te rog să nu mă întrerupi, Nastenka, ci să mă ascuți smerit și supus; altminteri voi tăcea.

— Nu, nu, nu! Nicidecum. Continuați! Nu voi mai spune niciun cuvânt.

— Voi continua. Există, prietena mea Nastenka, o oră din zi pe care o iubesc nespus. Este ceasul când toate treburile, datoriile și obligațiile se sfârșesc, când fiecare se grăbește acasă, la cină, la odihnă, și, mergând, se gândește la toate micile plăceri ale serii, ale nopții și ale timpului liber. În clipa aceea, eroul nostru — îngăduie-mi, Nastenka, să vorbesc despre mine la persoana a treia, pentru că mi-ar fi rușine să povestesc toate acestea la persoana întâi — în clipa aceea, eroul nostru, care a fost și el ocupat cu ceva oarecare, merge după ceilalți. Dar pe chipul lui palid, ușor șifonat, se aprinde un straniu sentiment de bucurie. Privește cu interes la amurgul care se stinge încet pe cerul rece al Petersburgului. Când spun că privește, mint: el nu privește, ci contemplă fără să-și dea seama, ca și cum ar fi obosit sau preocupat în aceeași vreme de un subiect mult mai interesant, astfel încât abia dacă poate acorda lumii din jur o atenție trecătoare, aproape fără voie. E mulțumit pentru că până mâine a scăpat de toate treburile plicticoase și se bucură ca școlarul eliberat din bancă la jocurile și năzbâtiile lui preferate. Privește-l dintr-o parte, Nastenka: vei vedea imediat că sentimentul de bucurie i-a atins slăbicios nervii și imaginația bolnăvicioasă. Iată-l visând deja. La ce? întrebi tu. La ce visează? La orice. La rolul poetului, nerecunoscut mai întâi și încununat apoi; la prietenia cu Hoffmann; la noaptea Sfântului Bartolomeu; la Diana Vernon; la un rol eroic la cucerirea Kazanului; la Clara Mowbray; la Effie Deans; la sinodul prelaților și la Huss înaintea lor; la învierea morților în Robert le Diable, îți amintești muzica?; la Minna și Brenda; la bălălia de la Berezina; la lectura unei poezii la contesa V. D.; la Danton; la Cleopatra și amanții ei; la o casă mică în

Kolomna; la propriul lui colț, lângă o făptură dragă care îl ascultă într-o seară de iarnă, cu gurița întredeschisă și ochișorii deschiși, cum mă ascuți tu acum, îngerul meu... Nu, Nastenka, ce-i pasă lui de viața reală după care suspinăm eu și tu? El socotește această viață săracă și jalnică, fără să știe că poate, într-o zi, va veni și pentru el ceasul trist când, pentru o singură zi dintr-o asemenea viață, și-ar da toți anii lui fantastici — și nu pentru bucurie, nu pentru fericire, ci fără alegere, pentru tristețe, pentru suferință și pentru remușcare. Dar până să vină acel timp amenințător, el nu dorește nimic, fiindcă este mai presus de orice dorință, fiindcă este sătul, fiindcă este artistul propriei sale vieți și și-o creează după bunul plac, la fiecare ceas. Iar lumea aceasta fermecată, fantastică, se alcătuiește atât de ușor, atât de firesc! Parcă nu ar fi iluzie! Uneori este gata să creadă că întreaga viață nu e doar o închipuire a simțurilor, nici o nălucire, nici o tulburare a imaginației, ci ceva real, adevărat și esențial. Spune-mi, Nastenka, de ce în astfel de clipe aproape că ți se oprește respirația? De ce, printr-o vrajă necunoscută, pulsul se grăbește, lacrimile fâșnesc din ochii visătorului, obrajii lui palizi, umezi, se aprind, iar întreaga lui ființă se umple de o bucurie atât de necuprinsă? De ce nopți întregi trec ca o clipă, în veselie și fericire nesfârșită, iar când zorii trandafirii se arată la fereastră și răsăritul luminează odaia posomorâtă, așa cum se întâmplă la noi, în Petersburg, visătorul cade obosit pe pat și adoarme, cu inima sfâșiată de încântarea bolnavă a spiritului și cu o durere dulce în suflet? Da, Nastenka, el se înșală și ajunge să creadă fără voie că o pasiune adevărată îi frământă sufletul, că există ceva viu, palpabil, în visele lui fără trup. Și ce amăgire! Dragostea, de pildă, i se așază în piept, cu toate chinurile și bucuriile ei... Trebuie numai să-l privești și te convingi. Ai crede, dragă Nastenka, uitându-te la el, că femeia pe care o iubește nu există niciodată în realitate, fiind doar o fantomă? Ai crede că el n-a mers niciodată cu ea, mână în mână, atâția ani de fericire? Că nu și-au unit niciodată viața, singuri, departe de lume? Că nu a așezat-o, în visul lui, pe pieptul său, lângă inima lui, în ceasul de tristețe? Nu vezi că aici este

o întreagă poveste, o iubire lungă și tulburată?

Mi-am încheiat apelul patetic și am tăcut la fel de patetic. Mi-am amintit că avusesem o dorință arzătoare să izbucnesc în răs homeric. Simțeam deja cum ceva răzvrătit mi se mișcă în piept, cum îmi tremură bărbia și cum ochii mi se umezesc tot mai tare.

Mă așteptam ca Nastenka, ascultându-mă cu ochii ei isteți larg deschiși, să izbucnească în râsul ei copilăresc, de nestăpânit; și regretam deja că mersesem prea departe, că spusese zadarnic ceea ce de mult îmi fierbea în inimă și despre care aș fi putut vorbi ca după carte, fiindcă îmi rostisem demult sentința asupra mea și acum nu mă putusem opri să n-o citesc, să n-o spun tare, deși nu așteptam să fiu înțeleș. Dar, spre uimirea mea, ea tăcu, apoi îmi strânse ușor mâna și mă întrebă cu o anumită timiditate:

— Chiar ați trăit așa toată viața?

— Toată viața, Nastenka, am răspuns. Toată viața, și mi se pare că așa voi merge până la capăt.

— Nu, asta nu se poate, spuse ea neliniștită, asta nu trebuie să fie. Atunci poate și eu îmi voi petrece toată viața lângă bunica. Ascultați, știți că nu e bine deloc să trăiești așa?

— Știu, Nastenka, știu! am strigat, nemaiputându-mi stăpâni simțirea. Și acum pricep mai bine ca oricând că mi-am pierdut fără rost cei mai buni ani. Acum știu asta și mă doare și mai tare, fiindcă Dumnezeu mi te-a trimis pe tine, îngerul meu bun, ca să-mi spui și să-mi dovedești lucrul acesta. Acum, când stau lângă tine și vorbesc cu tine, mă înfioară gândul la viitor, fiindcă în viitor este din nou singurătate, din nou viața aceea stătută, de prisos. Și ce voi mai visa, când am fost atât de fericit lângă tine în realitate? Fii binecuvântată, fată bună, pentru că nu m-ai respins de la început, pentru că acum pot spune că am trăit, măcar două seri, în viața adevărată.

— O, nu, nu! strigă Nastenka, iar în ochii ei luciră lacrimi. Nu, nu trebuie să mai fie așa; nu ne vom despărți așa. Ce sunt două seri?

— O, Nastenka, Nastenka! Știi cât m-ai împăcat cu mine însumi? Știi că acum nu voi mai gândi atât de rău despre mine cum am gândit în unele clipe? Știi că, poate, nu mă voi mai întrista pentru crima mea, pentru păcatul meu — fiindcă o asemenea viață este o crimă și un păcat? Și să nu crezi că exagerez, pentru numele lui Dumnezeu, nu crede asta, Nastenka; fiindcă uneori mă apucă o asemenea deznădejde, o asemenea deznădejde... Pentru că în astfel de clipe îmi pare că nu voi mai putea începe niciodată viața adevărată; pentru că mi se pare că am pierdut orice tact, orice simț al realului, al prezentului; pentru că, în cele din urmă, m-am blestemat pe mine însumi. După nopțile mele fantastice vin asupra mea clipe de trezire cumplite. Între timp auzi cum mulțimea oamenilor din jur vuieste și se învâрте în vârtejul vieții; auzi, vezi, oamenii trăiesc, trăiesc cu adevărat; vezi că viața nu le este interzisă, că viața lor nu se împrăștie ca un vis, ca o vedenie, că se reînnoiește mereu, veșnic tânără, și că niciun ceas nu seamănă cu altul; pe când fantezia este tristă și jalnic de monotona, roaba umbrei, a ideii, roaba primului nor care acoperă pe neașteptate soarele și apasă cu mâhnire inima unui adevărat petersburghez, care își iubește soarele; și ce fantezie mai poate exista în mâhnire? Simți că, în cele din urmă, această imaginație nesecată obosește, se epuizează într-o încordare veșnică, fiindcă te maturizezi, supraviețuiești idealurilor de altădată, iar ele se prefac în praf și cioburi. Și dacă nu ai altă viață, trebuie să ridici totul din cioburi. Dar sufletul cere și vrea altceva! Și zadarnic scormonește visătorul în cenușa vechilor vise, căutând măcar o scânteie, ca s-o sufle, să încălzească din nou inima rece și să reînvie în ea ceea ce fusese atât de drag, ceea ce îi tulburase sufletul, ceea ce îi făcuse sângele să clocotească, îi smulsese lacrimi și îl înșelase atât de frumos! Știi tu, Nastenka, până unde am ajuns? Știi că sunt silit să sărbătoresc aniversările senzațiilor mele, ale unor lucruri care, de fapt, nu au existat niciodată — fiindcă aceste

aniversări sunt pentru aceleași vise fără noimă, fără trup — și să fac asta pentru că nici măcar acele vise prostesti nu mai există, pentru că nu am cu ce să le înlocuiesc; căci până și visele trebuie reînnoite. Îmi place să-mi amintesc și să vizitez, la anumite date, locurile unde am fost cândva fericit în felul meu; îmi place să zidesc prezentul pe măsura trecutului irevocabil, și adesea rătăcesc ca o umbră, fără nevoie și fără scop, trist și abătut, prin ulițele și străzile Petersburgului. Ce amintiri! Îmi amintesc, de pildă, că acum un an, exact la această oră, pe același trotuar, am rătăcit la fel de singur, la fel de trist ca acum. Și îți amintești că și visele de atunci erau triste; și, deși nici înainte nu fusese mai bine, simți totuși că pe atunci viața era mai liniștită, mai ușoară, că nu exista gândul întunecat care acum nu-ți mai dă pace; că nu existau muștrările de conștiință, muștrările acestea posomorâte și sumbre, care acum nu-ți dau odihnă nici zi, nici noapte. Și te întrebi: unde sunt visele tale? Și dai din cap și spui: cât de repede trec anii! Și iarăși te întrebi: ce ai făcut cu anii tăi? Unde ți-ai îngropat cele mai bune zile? Ai trăit sau nu? Privește, îți spui, privește cât de rece se face lumea. Vor mai trece ani și va veni după ei singurătatea tristă, va veni bătrânețea șovăitoare, cu toiagul, iar după ea plictiseala și deznădejdea. Lumea ta fantastică se va stinge, visele se vor ofili, vor muri și vor cădea ca frunzele galbene din copaci... O, Nastenka! Este trist să rămâi singur, cu totul singur, și să nu ai nici măcar ce regreta — nimic, absolut nimic, fiindcă tot ce ai pierdut, tot, a fost nimic, un zero prostesc, rotund, doar un vis!

— Ajunge, nu-mi mai răscoliți sufletul, spuse Nastenka, ștergându-și o lacrimă care i se rostogolea pe obraz. Acum s-a sfârșit! De acum vom fi doi. Orice mi s-ar întâmpla mie, nu ne vom mai despărți niciodată.

Ascultați: sunt o fată simplă, am învățat puțin, deși bunica a avut un profesor pentru mine; dar vă înțeleg, fiindcă tot ce mi-ați povestit acum am trăit și eu, când bunica m-a prins cu acul de rochia ei. Firește, n-aș fi putut povesti atât de frumos ca dumneavoastră, eu nu am carte, adăugă ea timid, fiindcă încă mai simțea un fel de respect pentru discursul meu

patetic și pentru stilul meu înalt. Dar mă bucur că mi v-ați deschis pe deplin. Acum vă cunosc cu totul, cu totul. Și știți ceva? Vreau să vă povestesc și eu istoria mea, fără să ascund nimic, iar după aceea îmi veți da un sfat. Sunteți un om foarte deștept; îmi promiteți că îmi veți da acel sfat?

— Ah, Nastenka, am strigat, deși n-am dat niciodată sfaturi, cu atât mai puțin sfaturi deștepte, văd limpede că, dacă vom trăi așa mereu, va fi foarte înțelept și ne vom da unul altuia multe sfaturi înțelepte. Ei bine, draga mea Nastenka, ce sfat vă trebuie? Spuneți-mi deschis. Sunt acum atât de vesel, atât de fericit, atât de curajos și de deștept, încât nu-mi va lipsi cuvântul potrivit.

— Nu, nu! mă întrerupse Nastenka, râzând. Nu-mi trebuie numai un sfat deștept; îmi trebuie un sfat cald, frățesc, ca și cum m-ați fi iubit toată viața.

— Ne-am înțeles, Nastenka, ne-am înțeles! am strigat încântat. Dacă v-aș fi iubit douăzeci de ani, nu v-aș putea iubi mai mult decât acum.

— Mâna dumneavoastră, spuse Nastenka.

— Iat-o, am spus, dându-i mâna.

— Atunci să începem istoria mea!

Istoria Nastenkei

— Jumătate din povestea mea o știți deja: știți că am o bunică bătrână...

— Dacă cealaltă jumătate e tot atât de scurtă... am întrerupt-o, râzând.

— Tăceți și ascultați. Mai întâi trebuie să-mi promiteți că nu mă veți întrerupe, altfel poate mă încurc. Ascultați în liniște.

— Am o bunică bătrână. Am ajuns la ea când eram foarte mică, fiindcă tata și mama au murit. Bunica fusese cândva mai bogată; își amintește și

acum de vremuri mai bune. Ea m-a învățat franceza, apoi mi-a adus un profesor. Când am împlinit cincisprezece ani — iar acum am șaptesprezece — lecțiile s-au încheiat. Atunci am făcut eu o poznașie: nu vă spun ce, nu e mare lucru. Numai că bunica m-a chemat într-o dimineată și mi-a spus că, fiind oarbă, nu mă poate supraveghea. A luat un ac și mi-a prins rochia de a ei; apoi a zis că vom sta așa toată viața, dacă nu mă cumințesc. Pe scurt, la început nu puteam nici să lucrez, nici să citesc, nici să învăț fără bunica. Odată am încercat s-o păcălesc și am convins-o pe Fekla să stea în locul meu. Fekla este slujnica noastră, e surdă. S-a așezat ea în locul meu; bunica a adormit în fotoliu, iar eu m-am dus până aproape, la o prietenă. Numai că totul s-a sfârșit prost. Bunica s-a trezit în lipsa mea și a întrebat ceva, crezând că eu stau cuminte la locul meu. Fekla a văzut că bătrâna întreabă, dar n-a auzit ce. S-a pierdut, s-a tot gândit ce să facă, apoi a deschiat acul și a fugit...

Aici Nastenka se opri și începu să râdă. Am râs și eu cu ea. Se opri imediat.

— Vă rog, nu râdeți de bunica. Eu râd fiindcă e caraghios... Ce să fac, dacă bunica e așa? Totuși o iubesc puțin. Ei bine, atunci am pățit-o: am fost pusă numaidecât la locul meu și nu mai puteam face un pas. Ah, am uitat să vă spun că avem casa noastră, adică a bunicii; e o căsuță de lemn, are trei ferestre, e aproape la fel de bătrână ca bunica. Sus avem un mezanin. Și iată că într-o zi a venit la noi un chiriaș nou...

— Ați avut înainte un chiriaș bătrân, am observat eu întâmplător.

— Da, firește, răspunse Nastenka, unul care știa să tacă mai bine decât dumneavoastră. De altfel, abia dacă mai mișca limba. Era un bătrânel uscat, mut, orb, șchiop, în așa fel încât, până la urmă, nu a mai putut trăi și a murit. Atunci am avut nevoie de un chiriaș nou, fiindcă nu ne putem descurca fără chiriaș. Chiria este aproape tot venitul nostru, pe lângă pensia bunicii. Noul chiriaș, ca dinadins, era un tânăr care nu era de pe aici. Fiindcă nu s-a tocmnit la chirie, bunica l-a primit, apoi m-a întrebat:

«Spune-mi, Nastenka, chiriașul nostru e tânăr sau nu?» N-am vrut să mint: «Nu e chiar tânăr, bunico, dar nici bătrân.»

— Și e plăcut la înfățișare? întrebă bunica.

— Nici atunci n-am vrut să mint: «Da, e plăcut la înfățișare, bunico», am spus. Iar bunica: «Ah, ce nenorocire, ce nenorocire! Îți spun asta, nepoțica mea, ca să nu te uiți la el. Ce vremuri! Cum vine asta, un chiriaș atât de tânăr și pe deasupra arătos! Pe vremea mea nu se întâmpla așa ceva.»

Bunica regreta mereu vremurile de altădată. În vremurile de altădată fusese mai tânără, soarele era mai cald, smântâna nu se acrea atât de repede — totul era mai bun. Eu stau și tac, gândindu-mă: de ce mă ispitește singură bunica, întrebându-mă dacă chiriașul e tânăr și frumos? Dar m-am gândit așa, apoi mi-am văzut iar de numărat ochiurile și de împletit ciorapul, și am uitat cu totul.

Ei bine, într-o dimineață a intrat chiriașul la noi. Venise să întrebe despre o promisiune legată de tapetarea camerelor lui. Din vorbă în vorbă, bunica, care e foarte vorbăreată, îi spune: «Du-te, Nastenka, în camera mea și adu socotelile.» Am sărit imediat; nu știu de ce m-am rușinat toată și am uitat că eram prinsă cu acul. În loc să desfăc încet, ca să nu vadă chiriașul, am tras atât de tare, încât fotoliul bunicii s-a mișcat din loc. Când am văzut că chiriașul aflase totul despre mine, m-am înroșit, am rămas în picioare, iar apoi am început deodată să plâng. Îmi era atât de rușine și de amar în clipa aceea, încât aș fi vrut să mor. Bunica striga: «Ce mai aștepți?» și eu plângeam și mai tare. Chiriașul, văzând cât îmi era de rușine în fața lui, s-a înclinat și a plecat numaidecât.

După aceea, la cel mai mic zgomot din coridor, eram gata să mor. «E chiriașul», îmi spuneam, și desfăceam acul în taină, ca măcar să nu-l mai vadă. Dar nu era el, nu venea. Au trecut două săptămâni. Chiriașul a

trimis vorbă prin Fekla că are multe cărți franțuzești și că sunt cărți bune; poate bunica ar vrea să le citească împreună cu mine, ca să nu ne plictisim. Bunica a primit cu recunoștință, dar a întrebat mereu dacă sunt cărți morale sau nu, fiindcă, dacă nu sunt morale, Nastenka nu trebuie să le citească; ar învăța lucruri rele.

— Și ce aș învăța, bunico? Ce scrie în ele?

— Ah, zicea ea, acolo se povestește cum tinerii seduc fetele cuminiți; cum, sub pretextul că vor să se căsătorească, le fură din casa părintească; cum apoi le părăsesc pe biete fete în voia sorții și cum ele pier în chipul cel mai nenorocit. Eu am citit multe cărți, Nastenka, și toate sunt descrise atât de frumos, încât stai noaptea întreagă și citești pe furiș. De aceea ai grijă să nu le citești. Ce cărți a trimis?

— Sunt toate romane de Walter Scott, bunico.

— Romane de Walter Scott! Dar stai, nu e vreo șiretenie la mijloc? Uită-te, nu cumva a pus în ele vreo scrisoare de dragoste?

— Nu, bunico, am spus, nu e nicio scrisoare de dragoste.

— Dar uită-te sub legătură; uneori le vâra sub copertă, ticăloșii!

— Nu, bunico, nu e nimic sub legătură.

— Ei, atunci e bine.

A doua noapte

A doua noapte

Așa am început să citim Walter Scott și, într-o lună sau cam așa ceva, parcuseserăm aproape jumătate. Apoi chiriașul ne trimitea tot mai multe cărți. Ne-a trimis și Pușkin, astfel încât, până la urmă, nu mai puteam trăi fără cărți și am încetat cu totul să mai visez că mă mărit cu prințul chinez.

Așa stăteau lucrurile când, într-o zi, am dat peste chiriaș pe scară. Bunica mă trimisese să aduc ceva. El s-a oprit; eu am roșit și a roșit și el. A râs, totuși, m-a salutat, m-a întrebat de sănătatea bunicii și a zis: «Ei bine, ați citit cărțile?» I-am răspuns că da. «Care v-au plăcut cel mai mult?» «Ivanhoe și Pușkin mi-au plăcut cel mai mult.» Și de data aceasta asta a fost tot.

O săptămână mai târziu l-am întâlnit iarăși pe scară. Atunci nu mă trimisese bunica; voiam eu să iau ceva. Trecuse de două, iar chiriașul obișnuia să se întoarcă acasă pe la ora aceea. «Bună ziua», mi-a spus. «Bună ziua», i-am răspuns.

— Nu te plictisești, îmi spuse, să stai toată ziua cu bunica?

Când m-a întrebat asta, am roșit; nu știu nici eu de ce. M-am simțit rușinată și, totodată, jignită, probabil fiindcă și alții începuseră să mă întrebe același lucru. Am vrut să plec fără să-i răspund, dar nu am avut putere.

— Ascultă, îmi spuse, ești o fată bună. Iartă-mă că îți vorbesc așa, dar te asigur că îți doresc binele tot atât de mult ca bunica. Nu ai nicio prietenă pe care s-o vizitezi?

I-am spus că nu aveam pe nimeni; avusesem o prietenă, pe Mașenka, dar plecase la Pskov.

— Ascultă, spuse el, ai vrea să mergi cu mine la teatru?

— La teatru? Dar bunica?

— Trebuie să mergi fără ca bunica să știe, zise el.

— Nu, am răspuns, nu vreau să o înșel pe bunica. Rămâneți cu bine.

— Ei bine, rămâi cu bine, mi-a răspuns, și n-a mai spus nimic.

Abia după masă a venit la noi. A stat mult de vorbă cu bunica, a întrebat-o dacă ieșea vreodată undeva, dacă avea cunoscuți, și deodată a spus: «Am luat astăzi o lojă la operă pentru Bărbierul din Sevilla. Niște prieteni voiau să meargă, dar până la urmă nu mai pot, iar biletul mi-a rămas mie.» «Bărbierul din Sevilla?» întrebă bunica. «Este același Bărbier care se juca pe vremuri?»

— Da, același bărbier, spuse el și se uită la mine. Am înțeles ce însemna privirea aceea, m-am făcut roșie ca focul, iar inima a început să-mi bată de așteptare.

— Firește că îl cunosc, zise bunica. Pe vremuri chiar am jucat rolul Rosinei într-o reprezentație particulară!

— Atunci n-ați vrea să mergeți astăzi? întrebă chiriașul. Altfel, biletul se pierde.

— Cum să nu mergem? spuse bunica. De ce n-am merge? Iar Nastenka mea n-a fost niciodată la teatru.

Doamne, ce bucurie! Ne-am pregătit îndată, ne-am îmbrăcat cu hainele cele mai bune și am pornit. Bunica era oarbă, dar voia să asculte muzica; pe deasupra, este o bătrână bună și voia să-mi facă mie plăcere. Singură nu ne-am fi dus niciodată. Nici nu vă mai spun ce impresie mi-a făcut Bărbierul din Sevilla; știu doar că în seara aceea chiriașul nostru s-a uitat la mine atât de frumos și mi-a vorbit atât de blând, încât am înțeles îndată că dimineața mă pusese la încercare când îmi propusese să merg singură cu el. Ah, ce bucurie! M-am culcat atât de mândră, atât de veselă, cu inima bătând atât de tare, încât am avut puțină febră și am vorbit toată noaptea în somn despre Bărbierul din Sevilla.

Mă așteptam ca după aceea să vină la noi tot mai des, dar n-a fost așa. Aproape că a încetat să ne mai viziteze. Intra doar cam o dată pe lună, și numai ca să ne invite la teatru. Am mai fost de două ori. Dar mie asta nu-mi ajungea. Am văzut că nu era fericit cu noi, din cauza bunicii, și

m-a cuprins o tristețe cumplită. Stăteam, citeam, nu înțelegeam nimic; uneori râdeam în mijlocul lecturii, alteori începeam să plâng. În cele din urmă am slăbit și aproape m-am îmbolnăvit.

Acum se apropie sfârșitul. În urmă cu un an, în mai, chiriașul a venit la noi și i-a spus bunicii că își încheiase treburile aici și că trebuia să se întoarcă la Moscova pentru un an. Când am auzit asta, am albit și am căzut pe scaun ca moartă. Bunica n-a observat nimic, iar el, după ce a spus că pleacă, și-a luat rămas-bun și a ieșit.

Ce puteam să fac? M-am gândit, m-am tot frământat, am plâns, iar până la urmă m-am hotărât. A doua zi urma să plece și am decis să închei totul în seara aceea, când bunica se ducea la culcare. Și așa am făcut. Mi-am legat toate lucrurile într-o boccea, cât aveam, rufe și haine, și, cu boccea în mână, mai moartă decât vie, m-am dus sus, în camera chiriașului. Cred că am stat o oră întreagă pe scară. Când am deschis ușa, el a scos un strigăt văzându-mă. Credea că sunt o nălucă și s-a grăbit să-mi aducă un pahar cu apă, căci abia mă mai țineam pe picioare. Inima îmi bătea atât de tare, încât capul mă durea și mintea mi se întuneca. Când mi-am venit în fire, am pus boccea pe patul lui, m-am așezat lângă ea, mi-am acoperit fața cu mâinile și am izbucnit în lacrimi. Mi se pare că el a înțeles totul dintr-odată. Stătea în fața mea palid și mă privea atât de trist, încât mi se rupea inima.

— Ascultă, începu el, ascultă, Nastenka, nu pot face nimic. Sunt un om sărac; nu am nimic, nici măcar o slujbă cumsecade. Cum am putea trăi, dacă m-aș însura cu tine?

Am vorbit mult. În cele din urmă m-am tulburat cu totul și i-am spus că nu mai puteam trăi cu bunica, că aș fugi de la ea, că nu mai voiam să fiu prinsă cu acul și că, dacă voia, plecam cu el la Moscova, fiindcă nu puteam trăi fără el. Rușinea, dragostea, mândria, toate vorbeau deodată în mine; aproape că mă prăbușeam în convulsii pe pat. Mi-era atât de teamă de un refuz!

El a stat câteva minute tăcut. Apoi s-a ridicat, a venit spre mine și m-a luat de mână.

— Ascultă, buna mea Nastenka, ascultă. Îți jur că, dacă voi fi vreodată în stare să mă însor, tu vei fi fericirea mea. Te asigur că acum tu ești singura care m-ar putea face fericit. Ascultă: plec la Moscova și voi sta acolo exact un an. Sper să-mi pun lucrurile în ordine. Când mă voi întoarce, dacă încă mă vei iubi, îți jur că vom fi fericiți. Acum nu se poate; n-am voie și nu pot să-ți promit nimic. Dar îți repet: dacă nu va fi peste un an, într-o zi tot se va întâmpla, dacă tu nu mă vei prefera pe altul; căci eu nu pot și nu vreau să te leg prin niciun cuvânt.

Așa mi-a spus, iar a doua zi a plecat. Am hotărât împreună să nu spunem nimic bunicii; aceasta a fost dorința lui. Ei bine, istoria mea aproape s-a sfârșit. Exact un an a trecut. El s-a întors. Este aici de trei zile întregi și...

— Și ce? am strigat eu, nerăbdător să aud sfârșitul.

— Și până acum nu s-a arătat! răspunse Nastenka, de parcă își aduna tot curajul. Niciun semn, niciun cuvânt.

Aici se opri, tăcu o clipă, își plecă fruntea și, acoperindu-și fața cu mâinile, izbucni în asemenea hohote, încât mi se strânse inima auzind-o. Nu mă așteptasem deloc la un asemenea deznodământ.

— Nastenka, am început eu sfios, cu o voce rugătoare, Nastenka! Pentru numele lui Dumnezeu, nu plânge! De unde știi? Poate că încă nu este aici...

— Este, este, repetă Nastenka. Este aici și știi asta. Atunci am făcut o înțelegere, în seara aceea, înainte să plece: după ce ne-am spus tot ce v-am povestit, am ieșit să ne plimbăm pe cheiul acesta. Era zece. Ne-am așezat pe banca aceasta. Eu nu mai plângeam, îmi era atât de dulce să ascult ce spunea... Mi-a zis că, îndată ce va sosi, va veni la noi și că, dacă nu îl voi fi refuzat până atunci, îi vom spune totul bunicii. Acum a

venit, știu că a venit, și totuși nu vine la mine!

Și izbucni iarăși în lacrimi.

— Doamne, nu pot face nimic ca să vă ajut în durerea dumneavoastră? am strigat, sărind de pe bancă, cuprins de deznădejde. Spuneți-mi, Nastenka, n-aș putea să merg eu la el?

— Ar fi cu puțință? întrebă ea deodată, ridicând capul.

— Nu, firește că nu, am spus, oprindu-mă. Dar iată ce: scrieți-i o scrisoare.

— Nu, asta e imposibil; nu pot, răspunse ea hotărât, plecându-și capul și ferindu-se să se uite la mine.

— Cum imposibil? De ce să fie imposibil? am continuat, agățându-mă de ideea mea. Dar, Nastenka, depinde ce fel de scrisoare. Sunt scrisori și scrisori... Ah, Nastenka, am dreptate! Aveți încredere în mine. Nu vă sfătuiesc rău. Totul se poate îndrepta. Dumneavoastră ați făcut primul pas; de ce n-ați face și acum la fel?

— Nu pot, nu pot! Ar părea că mă impun singură...

— Ah, buna mea Nastenka, am spus, abia ascunzându-mi un zâmbet, nu, nu. Aveți acest drept, fiindcă el v-a făcut o promisiune. Pe deasupra, din tot ce mi-ați spus, văd că este un om delicat, care s-a purtat frumos. A făcut o promisiune; a spus că, dacă se va însura vreodată, dumneavoastră îi veți fi fericirea. Apoi v-a lăsat toată libertatea de a-l refuza. Într-o asemenea situație, puteți face primul pas; chiar trebuie să-l faceți, fie și numai ca să vă eliberați de îndoială.

— Ascultați, cum ați scrie?

— Ce să scriu?

— Scrisoarea aceasta.

— Vă spun cum aş scrie: «Stimate domn...»

— Chiar trebuie să încep așa, «Stimate domn»?

— Sigur că trebuie. Deși, la urma urmei, nu știu... îmi închipui doar...

— Bine, bine, și mai departe?

— «Stimate domn, trebuie să-mi cer iertare pentru...» Nu, nu e nevoie să vă cereți iertare; însăși situația justifică totul. Scrieți simplu:

«Vă scriu. Iertați-mi nerăbdarea; dar timp de un an întreg am fost fericită numai prin speranță. Sunt eu vinovată că acum nu mai pot îndura nici măcar o zi de îndoială? Acum, când v-ați întors, poate că v-ați schimbat gândul. În acest caz, scrisoarea mea vă va spune că nu vă acuz și că nu vă învinuiesc. Nu vă port pică fiindcă nu ați avut putere asupra inimii dumneavoastră. Așa mi-a fost soarta!

«Sunteți un om de onoare. Nu veți zâmbi și nu vă veți supăra pe aceste rânduri nerăbdătoare. Amintiți-vă că sunt scrise de o biată fată, singură, care nu are pe nimeni s-o îndrume sau s-o sfătuiască și care nu a știut niciodată să-și stăpânească inima. Iertați-mă dacă îndoiala mi-a trecut prin suflet fie și pentru o clipă. Nu sunteți în stare să jigniți cu bună știință pe cineva care v-a iubit și încă vă iubește atât de mult.»

— Da, da, exact asta gândeam și eu! strigă Nastenka, iar ochii îi străluciră de bucurie. Ah, mi-ați rezolvat toate greutățile. Dumnezeu v-a trimis la mine! Vă mulțumesc, vă mulțumesc!

— Pentru ce? Pentru ce? Pentru că m-a trimis Dumnezeu? am răspuns, încântat să-i văd chipul luminat. Ei bine, da, și pentru asta.

— Ah, Nastenka! Unora le mulțumim doar pentru că trăiesc în același timp cu noi. Eu vă mulțumesc pentru că v-am întâlnit, pentru că vă voi putea ține minte toată viața mea!

— Gata, gata! Dar acum ascultați-mă. Atunci ne-am înțeles ca, îndată ce el va sosi, să-mi dea de știre lăsând o scrisoare la niște oameni buni și simpli, cunoscuți de-ai mei, care nu știu nimic despre toată povestea. Iar dacă nu îmi va putea scrie, căci uneori într-o scrisoare nu se poate spune totul, atunci, chiar în ziua sosirii, va veni aici, la ora zece, în locul unde ne-am hotărât. Știu deja că a venit. Dar acum e a treia zi și n-am primit nici scrisoare, nici pe el. Nu pot pleca de acasă dimineața; dumneavoastră, dragul meu, îi veți duce mâine scrisoarea la acești oameni buni despre care v-am vorbit. Ei i-o vor trimite, iar dacă va exista răspuns, mi-l veți aduce mâine, la ora zece.

— Dar scrisoarea, scrisoarea! Vedeți, trebuie întâi să scrieți scrisoarea. Așa că poate totul va trebui să se întâmple poimâine.

— Scrisoarea... spuse Nastenka, puțin încurcată. Scrisoarea... dar...

Nu termină. Mai întâi își întoarse fețișoara de la mine, roșie ca un trandafir; apoi, deodată, am simțit în mână o scrisoare care, desigur, fusese scrisă de multă vreme, pregătită și sigilată. O amintire cunoscută, dulce și grațioasă îmi trecu prin minte.

— R, o — Ro; s, i — si; n, a — na, am început eu.

— Rosina! am fredonat amândoi, aproape îmbrățișând-o de bucurie, în vreme ce ea roșea cum numai ea putea roși și râdea printre lacrimile care îi străluceau ca niște perle pe genele negre.

— Haideți, destul, destul! La revedere acum, spuse ea repede. Iată scrisoarea, iată adresa unde trebuie s-o duceți. La revedere, până ne întâlnim iar! Pe mâine!

Îmi strânse cald amândouă mâinile, dădu din cap și zbură ca o săgeată pe străduța ei. Eu am rămas multă vreme nemișcat, urmărind-o cu privirea.

— Pe mâine! Pe mâine! îmi răsuna în urechi, în timp ce dispărea din ochii mei.

A TREIA NOAPTE

A TREIA NOAPTE

Astăzi a fost o zi posomorâtă, ploioasă, fără nicio licărire de soare, asemenea bătrâneții care mă așteaptă. Mă apasă niște gânduri stranii, niște simțiri întunecate; întrebări încă neclare pentru mine se îngrămădesc în mintea mea — iar eu parcă nu am nici puterea, nici voința să le dezleg. Nu mie îmi este dat să lămuresc toate acestea!

Astăzi nu ne vom întâlni. Ieri, când ne-am luat rămas-bun, norii începuseră să se adune pe cer și se ridica ceața. I-am spus că a doua zi va fi urât; ea nu mi-a răspuns, fiindcă nu voia să vorbească împotriva propriilor dorințe. Pentru ea, ziua aceea era luminoasă și senină; niciun nor nu trebuia să-i umbrească fericirea.

— Dacă plouă, nu ne vom vedea, mi-a spus. Nu voi veni.

Am crezut că nu va băga de seamă ploaia de azi; și totuși, nu a venit.

Ieri a fost a treia noastră întâlnire, a treia noapte albă...

Dar cât de frumos îl face bucuria și fericirea pe om! Cât de plină de iubire devine inima! Simți că ai vrea să-ți reverși tot sufletul; ai vrea ca totul să fie vesel, totul să râdă. Și cât de molipsitoare este bucuria aceasta! Ieri era atâta blândețe în cuvintele ei, atâta bunătate în inima ei față de mine... Cât de grijulie și prietenoasă era; cu ce tandrețe încerca să-mi dea curaj! Ah, cochetăria fericirii! Iar eu... eu am luat toate acestea drept adevăr curat, am crezut că ea...

Dar, Doamne, cum am putut să cred asta? Cum am putut fi atât de orb, când totul fusese deja luat de altul, când nimic nu era al meu; când, de fapt, însăși tandrețea ei față de mine, grija ei, iubirea ei... da, iubirea pentru mine, nu era altceva decât bucuria gândului că îl va vedea în curând pe un altul, dorința de a mă cuprinde și pe mine în fericirea ei?... Când el nu a venit, când am așteptat în zadar, ea s-a încruntat, s-a făcut

temătoare și descurajată. Mișcările ei, cuvintele ei, nu mai erau atât de ușoare, atât de jucăușe, atât de vesele; și, lucru ciudat, și-a dublat atenția față de mine, ca și cum, din instinct, ar fi dorit să reverse asupra mea ceea ce își dorea cu atâta înfrigurare pentru sine, dacă dorințele ei nu s-ar fi împlinit. Nastenka mea era atât de abătută, atât de tulburată, încât cred că a înțeles în cele din urmă că o iubeam și că i s-a făcut milă de biata mea iubire. Așa se întâmplă când suntem nefericiți: simțim mai adânc nefericirea celorlalți; simțirea nu pierde, ci se concentrează...

M-am dus să o întâlnesc cu inima plină și eram numai nerăbdare. Nu presimțeam că voi simți ceea ce simt acum, că totul nu avea să se sfârșească fericit. Ea strălucea de bucurie; aștepta un răspuns. Răspunsul trebuia să fie el însuși. Trebuia să vină, să alerge la chemarea ei. Ajunsesse cu o oră întreagă înaintea mea. La început chicotea pentru orice, râdea la fiecare cuvânt al meu. Am început să vorbesc, dar apoi am tăcut.

— Știi de ce sunt atât de bucuroasă, mi-a spus, atât de bucuroasă să te privesc? De ce îmi ești astăzi atât de drag?

— Ei? am întrebat, și inima a început să-mi bată cu putere.

— Îmi ești drag fiindcă nu te-ai îndrăgostit de mine. Știi, unii bărbați în locul tău m-ar fi chinuit și m-ar fi neliniștit, ar fi suspinat și ar fi fost nefericiți, pe când tu ești atât de bun!

Apoi mi-a strâns mâna atât de tare, încât aproape am strigat. Ea a râs.

— Doamne, ce prieten ești! începu ea cu seriozitate, după un minut. Dumnezeu te-a trimis la mine. Ce s-ar fi ales de mine dacă nu ai fi fost acum lângă mine? Cât ești de dezinteresat! Cât de sincer îți pasă de mine! Când mă voi mărita, vom fi prieteni foarte apropiați, mai mult decât frate și soră; aproape că te voi iubi cum îl iubesc pe el...

În clipa aceea m-a cuprins o tristețe cumplită, și totuși ceva asemănător râsului se mișca în sufletul meu.

— Ești foarte tulburată, i-am spus. Ți-e frică; crezi că nu va veni.

— Vai! răspunse ea. Dacă aș fi mai puțin fericită, cred că aș plânge din pricina neîncrederii tale, a mustărilor tale. Oricum, m-ai făcut să mă gândesc și mi-ai dat multe de cântărit; dar mă voi gândi mai târziu, iar acum recunosc că ai dreptate. Da, într-un fel nu mai sunt eu însămi; sunt numai așteptare și simt totul prea ușor, parcă. Dar taci! Destul despre sentimente...

În clipa aceea am auzit pași și, în întuneric, am zărit o siluetă venind spre noi. Am tresărit amândoi; ea aproape a scos un strigăt. I-am lăsat mâna și am făcut o mișcare ca și cum aș fi vrut să plec. Dar ne înșelaserăm: nu era el.

— De ce te temi? De ce mi-ai dat drumul la mână? spuse ea, întinzându-mi-o din nou. Hai, ce este? Îl vom întâlni împreună; vreau să vadă cât de mult ținem unul la celălalt.

— Cât de mult ținem unul la celălalt! am strigat. («O, Nastenka, Nastenka», mă gândeam, «cât de mult mi-ai spus prin aceste cuvinte! O asemenea afecțiune, în anumite clipe, răcește inima și îngreunează sufletul. Mâna ta e rece, a mea arde ca focul. Cât de oarbă ești, Nastenka!... O, cât de greu de îndurat poate fi uneori un om fericit! Dar nu puteam să mă supăr pe tine!»)

În cele din urmă, inima îmi era prea plină.

— Ascultă, Nastenka! am strigat. Știi cum a fost ziua de azi pentru mine?

— Cum? Cum a fost? Spune-mi repede! De ce nu ai spus nimic până acum?

— Mai întâi, Nastenka, după ce ți-am îndeplinit toate rugămințile, după ce am dus scrisoarea și am trecut pe la oamenii tăi cei buni, atunci... atunci m-am dus acasă și m-am culcat.

— Asta e tot? mă întrerupse ea râzând.

— Da, aproape tot, am răspuns, stăpânindu-mă, căci lacrimi prostești îmi apăruseră deja în ochi. M-am trezit cu o oră înainte de întâlnirea noastră și totuși era ca și cum nici nu aș fi dormit. Nu știi ce s-a petrecut cu mine. Am venit să-ți povestesc totul, simțind parcă timpul stătea pe loc, simțind că o singură impresie, o singură simțire trebuia să rămână cu mine de atunci pentru totdeauna; simțind că un singur minut trebuia să se prelungească o eternitate întreagă și că întreaga viață se opriese pentru mine... Când m-am trezit, mi s-a părut că o melodie veche, cunoscută de mult, auzită cândva în trecut, uitată și dulce până la amețală, se întorcea acum la mine. Mi se părea că strigase în inima mea toată viața, și abia acum...

— Vai, Doamne, Doamne! mă întrerupse Nastenka. Ce înseamnă toate acestea? Nu înțeleg niciun cuvânt.

— Ah, Nastenka, voiam într-un fel să-ți transmit impresia aceea stranie... am început cu o voce tânguitoare, în care încă se ascundea o speranță, deși foarte slabă.

— Lasă. Taci! spuse ea, și într-o clipă ștregărița ghici totul.

Deodată deveni extraordinar de vorbăreț, veselă, poznașă; mă luă de braț, râse, voia să râd și eu, iar fiecare cuvânt încurcat pe care îl rosteam îi stârnea un râs prelung, cristalin... Am început să mă simt iritat: începuse pe neașteptate să cocheteze.

— Știi, începu ea, sunt puțin necăjită că nu ești îndrăgostit de mine. Nu poți înțelege firea omenească! Dar, cu toate acestea, domnule Inabordabil, nu mă poți învinui că sunt atât de simplă; îți spun totul,

totul, orice gând protestesc îmi trece prin minte.

— Ascultă! Cred că e ora unsprezece, am spus, când bătaia rară a unui clopot răsună dintr-un turn îndepărtat. Ea se opri brusc, încetă să mai râdă și începu să numere.

— Da, e unsprezece, spuse în cele din urmă cu o voce timidă, nesigură.

Am regretat pe loc că o speriasem, făcând-o să numere bătăile, și m-am blestemat pentru impulsul meu răutăcios. Mi s-a făcut milă de ea și nu știam cum să repar ceea ce făcusem.

Am început să o liniștesc, să caut motive pentru care el nu venise, să înșir tot felul de argumente și dovezi. Nimeni nu ar fi fost mai ușor de amăgit decât ea în clipa aceea; și, de altfel, oricine, într-o astfel de clipă, ascultă cu plăcere orice consolare, oricare ar fi ea, și se bucură dacă se poate găsi măcar umbra unei scuze.

— Și, la urma urmei, e chiar absurd, am început, înflăcărându-mă în încercarea mea și admirând limpezimea extraordinară a argumentului meu. Firește că nu putea să vină; m-ai zăpăcit și m-ai încurcat, Nastenka, atât de tare încât și eu am pierdut socoteala timpului... Gândește-te numai: abia dacă a putut primi scrisoarea; poate nu poate veni, poate va răspunde la scrisoare, poate nu va putea veni decât mâine. Mâine, cum se luminează, mă duc după răspuns și îți dau imediat de știre. Gândește-te, există mii de posibilități; poate că nu era acasă când a sosit scrisoarea și poate nici acum nu a citit-o! Se poate întâmpla orice, știi bine.

— Da, da! spuse Nastenka. Nu m-am gândit la asta. Desigur, se poate întâmpla orice, continuă ea pe un ton care nu se împotriva, deși în el se auzea, ca o notă falsă, un alt gând îndepărtat și supărător. Știi ce trebuie să faci? spuse ea. Mâine dimineață să mergi cât mai devreme, iar dacă primești ceva, să-mi dai de știre îndată. Știi unde locuiesc, nu-i așa?

Și începu să-mi repete adresa ei.

Apoi, dintr-odată, deveni atât de tandră, atât de grijulie cu mine. Părea că ascultă atent ceea ce îi spuneam; dar când îi puneam vreo întrebare, tăcea, se încurca și își întorcea capul. M-am uitat în ochii ei — da, plângea.

— Cum se poate? Cum se poate? O, ce copil ești! Ce copilărie!... Haide, haide!

Încercă să zâmbească, să se liniștească, dar bărbia îi tremura și pieptul încă i se ridica neliniștit.

— Mă gândeam la tine, spuse după un minut de tăcere. Ești atât de bun, încât aș fi de piatră dacă nu aș simți asta. Știi ce mi-a trecut acum prin minte? Vă comparăm pe voi doi. De ce nu e el tu? De ce nu seamănă cu tine? Nu este la fel de bun ca tine, deși îl iubesc mai mult decât pe tine.

Nu am răspuns. Părea să aștepte să spun ceva.

— Firește, se poate să nu-l înțeleg încă pe deplin. Știi, mereu parcă mi-a fost frică de el; a fost întotdeauna atât de serios, parcă atât de mândru. Desigur, știu că doar pare așa, știu că în inima lui este mai multă tandrețe decât în a mea... Îmi amintesc cum s-a uitat la mine când am intrat la el — îți amintești? — cu bocceaua mea; și totuși îl respect prea mult, iar asta nu arată oare că nu suntem egali?

— Nu, Nastenka, nu, am răspuns. Asta arată că îl iubești mai mult decât orice pe lume și mult mai mult decât pe tine însăși.

— Da, să presupunem că este așa, răspunse Nastenka cu naivitate. Dar știi ce mă uimește acum? Numai că nu vorbesc acum despre el, ci în general; toate acestea mi-au venit în minte de mai multă vreme. Spune-mi, de ce nu putem fi cu toții ca niște frați? De ce chiar și cel mai bun om pare întotdeauna că ascunde ceva față de ceilalți și păstrează ceva pentru sine? De ce să nu spui pe loc ce ai în inimă, când știi că nu

vorbești în zadar? Așa, fiecare pare mai aspru decât este de fapt, ca și cum toți s-ar teme să nu-și nedreptățească propriile sentimente, exprimându-le prea repede.

— O, Nastenka, ceea ce spui este adevărat; dar sunt multe motive pentru asta, am intervenit, stăpânindu-mi în clipa aceea sentimentele mai mult ca oricând.

— Nu, nu! răspunse ea cu adâncă simțire. Uite, tu, de pildă, nu ești ca ceilalți oameni! Nici nu știu cum să-ți spun ce simt; dar mi se pare că tu, de pildă... în clipa aceasta... mi se pare că jertfești ceva pentru mine, adăugă ea sfios, aruncându-mi o privire trecătoare. Iartă-mă că spun asta, știi că sunt o fată simplă. Am văzut foarte puțin din viață și uneori chiar nu știu cum să spun lucrurile, adăugă ea cu o voce în care tremura o simțire ascunsă, încercând totuși să zâmbească. Dar voiam doar să-ți spun că îți sunt recunoscătoare, că simt toate acestea... O, să-ți dea Dumnezeu fericire pentru asta! Ce mi-ai spus despre viitorul tău nu mai este adevărat acum — vreau să spun că nu este adevărat despre tine. Te vindeci, ești cu totul alt om decât cel pe care l-ai descris. Dacă te vei îndrăgosti vreodată de cineva, Dumnezeu să-ți dea fericire cu ea! Iar ei nu-i voi dori nimic, fiindcă va fi fericită cu tine. Știu, sunt femeie și trebuie să mă crezi când îți spun asta.

Tăcu și îmi strânse mâna cu căldură. Nici eu nu puteam vorbi fără emoție. Trecură câteva minute.

— Da, e limpede că nu va veni în seara asta, spuse în cele din urmă, ridicând capul. E târziu.

— Va veni mâine, am spus pe tonul cel mai ferm și mai convingător.

— Da, adăugă ea, fără urmă din descurajarea de mai înainte. Văd și eu acum că nu putea veni decât mâine. Ei bine, la revedere, până mâine. Dacă plouă, poate nu voi veni. Dar poimâine voi veni. Voi veni negreșit, orice s-ar întâmpla; să fii sigur aici, vreau să te văd, îți voi spune totul.

Și apoi, când ne-am despărțit, mi-a dat mâna și mi-a spus, privindu-mă deschis:

— Vom fi mereu împreună, nu-i așa?

O, Nastenka, Nastenka! Dacă ai ști cât de singur sunt acum!

De îndată ce a bătut ora nouă, nu am mai putut sta în casă; m-am îmbrăcat și am ieșit, în ciuda vremii. Eram acolo, așezat pe banca noastră. M-am dus pe strada ei, dar m-a cuprins rușinea și m-am întors fără să privesc spre ferestrele lor, deși eram la doi pași de ușa ei. M-am întors acasă mai deprimat decât fusesem vreodată. Ce zi umedă și mohorâtă! Dacă ar fi fost frumos, m-aș fi plimbat toată noaptea...

Dar mâine, mâine! Mâine îmi va spune totul. Scrisoarea însă nu a venit astăzi. Dar era de așteptat. Acum sunt împreună...

A patra noapte

A patra noapte

Dumnezeule, cum s-a sfârșit totul! În ce s-a prefăcut totul! Am ajuns la ora nouă. Ea era deja acolo. Am zărit-o de departe: stătea ca în prima seară, cu coatele sprijinite de parapet, și nu m-a auzit apropiindu-mă.

— Nastenka! am strigat-o, stăpânindu-mi cu greu tulburarea.

Se întoarce repede spre mine.

— Ei? spuse ea. Ei? Repede!

Am privit-o nedumerit.

— Ei, unde este scrisoarea? Ai adus scrisoarea? repetă ea, apucând parapetul.

— Nu, nu este nicio scrisoare, am spus în cele din urmă. N-a venit încă la tine?

Se făcu îngrozitor de palidă și rămase multă vreme uitându-se la mine, nemișcată. Îi spulberasem ultima speranță.

— Ei bine, Dumnezeu să fie cu el, spuse în cele din urmă, cu glasul frânt. Dumnezeu să fie cu el dacă mă părăsește așa.

Își coborî ochii, apoi încercă să mă privească, dar nu putu. Timp de câteva minute se luptă cu emoția. Deodată se întoarse, își sprijini coatele de parapet și izbucni în plâns.

— O, nu, nu plânge! am început eu; dar, privind-o, n-am mai avut putere să continui. Și ce așa fi putut să-i spun?

— Nu încerca să mă mângâi, spuse ea. Nu vorbi despre el; nu-mi spune că va veni, că nu m-a alungat atât de crud și de neomenos cum pare. Pentru ce, pentru ce? O fi fost ceva în scrisoarea mea, în nenorocita aceea de scrisoare?

În clipa aceea, suspinele îi înăbușiră glasul; mi se rupea inima privind-o.

— O, câtă cruzime neomenească! începu ea din nou. Și niciun rând, niciun rând! Măcar atât ar fi putut să-mi scrie: că nu mă vrea, că mă respinge. Dar niciun rând, de trei zile! Cât de ușor îi este să rănească, să jignească o biată fată lipsită de apărare, a cărei singură vină este că îl iubește! O, cât am suferit în aceste trei zile! O, Doamne! Când mă gândesc că eu am fost cea dintâi care s-a dus la el, că m-am umilit înaintea lui, că am plâns, că i-am cerșit puțină iubire! Și după toate astea! Ascultă, spuse ea, întorcându-se spre mine, iar ochii ei negri scânteiară, nu se poate! Nu poate fi așa; nu este firesc. Ori te înșeli tu, ori mă înșel eu. Poate că n-a primit scrisoarea? Poate că încă nu știe nimic? Cum ar putea cineva, judecă și tu, spune-mi, pentru numele lui Dumnezeu, explică-mi, fiindcă nu pot înțelege, cum ar putea cineva să se poarte cu o asemenea grosolănie barbară cum s-a purtat el cu mine? Niciun cuvânt! Doar și făptura cea mai de jos de pe pământ este tratată cu mai multă milă. Poate a auzit ceva, poate i-a spus cineva ceva despre

mine? strigă ea, întorcându-se spre mine cu o privire întrebătoare. Ce crezi?

— Ascultă, Nastenka, mâine mă voi duce la el în numele tău.

— Da?

— Îl voi întreba totul; îi voi spune totul.

— Da, da?

— Tu scrie-i o scrisoare. Nu spune nu, Nastenka, nu spune nu! Îl voi face să-ți respecte gestul, va afla totul, și dacă...

— Nu, prietene, nu, mă întrerupse ea. Ajunge! Niciun cuvânt, niciun rând de la mine, ajunge! Nu-l cunosc; nu-l mai iubesc. Îl voi... uita.

Nu putu continua.

— Liniștește-te, liniștește-te! Stai aici, Nastenka, i-am spus, așezând-o pe bancă.

— Sunt liniștită. Nu-ți face griji. Nu e nimic! Sunt doar lacrimi, se vor usca repede. Ce-ți închipui, că am să-mi fac rău, că am să mă arunc în râu?

Inima îmi era plină; am încercat să vorbesc, dar nu am putut.

— Ascultă, spuse ea, luându-mă de mână. Spune-mi: tu nu te-ai fi purtat așa, nu-i așa? Tu n-ai fi părăsit o fată care a venit singură la tine, n-ai fi aruncat în obrazul inimii ei slabe și naive o batjocură nerușinată? Ai fi avut grijă de ea? Ai fi înțeles că era singură, că nu știa să se apere, că nu se putea păzi să nu te iubească, că nu era vina ei, nu era vina ei, că nu făcuse nimic... O, Doamne, Doamne!

— Nastenka! am strigat în cele din urmă, neputându-mi stăpâni emoția. Nastenka, mă chinuiești! Îmi rănești inima, mă ucizi, Nastenka! Nu pot să tac! Trebuie, în sfârșit, să vorbesc, să spun ce clocotește în inima

mea!

Spunând acestea, m-am ridicat de pe bancă. Ea mă luă de mână și mă privi uimită.

— Ce este cu tine? spuse în cele din urmă.

— Ascultă, am spus hotărât. Ascultă-mă, Nastenka! Tot ce îți voi spune acum este o nebunie, ceva imposibil, ceva prostesc! Știu că nu poate fi niciodată, dar nu pot să tac. Pentru suferința prin care treci acum, te rog de pe acum să mă ierți!

— Ce este? Ce este? spuse ea, ștergându-și lacrimile și privindu-mă stăruitor, în vreme ce în ochii ei mirați licărea o curiozitate ciudată. Ce s-a întâmplat?

— Este imposibil, dar te iubesc, Nastenka! Iată! Acum s-a spus totul, am rostit, făcând un gest cu mâna. Acum vei vedea dacă mai poți vorbi cu mine ca adineauri, dacă mai poți asculta ce am să-ți spun...

— Ei bine, și ce-i cu asta? mă întrerupse Nastenka. Ce are a face? Știam de mult că mă iubești, numai că am crezut mereu că ții foarte mult la mine, atâta tot... O, Doamne, Doamne!

— La început era doar afecțiune, Nastenka, dar acum, acum! Sunt exact în situația în care erai tu când te-ai dus la el cu legătura ta. Ba într-o situație mai rea decât tine, Nastenka, fiindcă el nu iubea pe altcineva, așa cum iubești tu.

— Ce-mi spui? Nu te înțeleg deloc. Dar spune-mi: pentru ce toate astea? Nu, nu pentru ce, ci de ce ești... atât de dintr-odată... O, Doamne, vorbesc prostii! Dar tu...

Și Nastenka se opri, tulburată. Obrajii i se aprinseră; își coborî privirea.

— Ce să fac, Nastenka, ce să fac? Eu sunt vinovat. Am abuzat de... Dar nu, nu, nu sunt vinovat, Nastenka; simt asta, știu asta, fiindcă inima îmi

spune că am dreptate, pentru că eu nu pot să-ți fac niciun rău, nu pot să te rănesc! Am fost prietenul tău, dar sunt încă prietenul tău, nu am trădat nicio încredere. Uite, îmi curg lacrimile, Nastenka. Lasă-le să curgă, lasă-le; nu fac rău nimănui. Se vor usca, Nastenka.

— Așază-te, așază-te, spuse ea, făcându-mă să mă așez pe bancă. O, Dumnezeuul meu!

— Nu, Nastenka, nu mă așez; nu mai pot rămâne aici, tu nu trebuie să mă mai vezi; îți voi spune totul și voi pleca. Vreau doar să-ți spun că nu ai fi aflat niciodată că te iubesc. Mi-aș fi păstrat taina. Nu te-aș fi tulburat într-un asemenea moment cu egoismul meu. Nu! Dar acum n-am mai putut rezista; tu însăși ai vorbit despre asta, e vina ta, vina ta, nu a mea. Nu mă poți alunga de lângă tine...

— Nu, nu, nu te alung, nu! spuse Nastenka, ascunzându-și cât putea de bine tulburarea, biata copilă.

— Nu mă alungi? Nu! Dar voiam să fug eu însumi de tine. Voi pleca, dar mai întâi îți voi spune totul, căci atunci când plângeai aici n-am putut sta nepăsător; când plângeai, când te chinuiai pentru că erai, pentru că erai, o voi spune, Nastenka, părăsită, pentru că dragostea ta era respinsă, am simțit că în inima mea era atâta iubire pentru tine, Nastenka, atâta iubire! Și mi s-a părut atât de amar că nu te pot ajuta cu iubirea mea, că inima mi se sfâșia și eu... eu n-am putut să tac, trebuia să vorbesc, Nastenka, trebuia să vorbesc!

— Da, da! Spune-mi, vorbește-mi, zise Nastenka cu un gest de nedescris. Poate ți se pare ciudat că îți vorbesc așa, dar... vorbește! Îți voi spune după aceea! Îți voi spune totul.

— Ți-e milă de mine, Nastenka, pur și simplu ți-e milă de mine, draga mea prietenă! Ce s-a făcut nu se mai poate repara. Ce s-a spus nu mai poate fi luat înapoi. Nu-i așa? Ei bine, acum știi. De aici pornim. Foarte bine. Acum totul este în regulă, numai ascultă. Când stăteai aici și

plângeai, m-am gândit în sinea mea, o, lasă-mă să-ți spun ce gândeam!, m-am gândit că, desigur, nu se poate, Nastenka, m-am gândit că tu... că tu cumva... cu totul independent de mine, ai încetat să-l mai iubești. Atunci, m-am gândit asta ieri și alaltăieri, Nastenka, atunci eu aș fi putut, cu siguranță aș fi putut să te fac să mă iubești; știi, tu însăși ai spus, Nastenka, că aproape mă iubeai. Ei, și apoi? Ei bine, aproape asta era tot ce voiam să-ți spun; nu mai rămâne decât să-ți spun cum ar fi dacă m-ai iubi, numai atât, nimic mai mult! Ascultă, prietena mea, căci oricum îmi ești prietenă: eu sunt, firește, un om sărac, umil, fără mare însemnătate; dar nu asta contează. Nu reușesc să spun ce vreau, Nastenka, sunt atât de tulburat. Numai că eu te-aș iubi, te-aș iubi atât de mult încât, chiar dacă l-ai mai iubi pe el, chiar dacă ai continua să-l iubești pe omul pe care nu-l cunosc, n-ai simți niciodată că iubirea mea te apasă. Ai simți doar, în fiecare clipă, că lângă tine bate o inimă recunoscătoare, recunoscătoare, o inimă caldă, gata pentru tine... O, Nastenka, Nastenka! Ce ai făcut din mine?

— Nu plânge; nu vreau să plângi, spuse Nastenka, ridicându-se repede de pe bancă. Hai, ridică-te, vino cu mine, nu plânge, nu plânge, zise ea, ștergându-și lacrimile cu batista. Să mergem acum; poate îți voi spune ceva... Dacă el m-a părăsit acum, dacă m-a uitat, deși eu încă îl iubesc, nu vreau să te înșel... dar ascultă, răspunde-mi. Dacă eu te-aș iubi, de pildă, adică dacă doar... O, prietene, prietene! Să mă gândesc, să mă gândesc cât te-am rănit când am râs de iubirea ta, când te-am lăudat că nu te-ai îndrăgostit de mine. O, Doamne! Cum de n-am prevăzut asta, cum de n-am prevăzut, cum am putut fi atât de proastă? Dar... ei bine, m-am hotărât, îți voi spune.

— Ascultă, Nastenka, știi ce? Voi pleca, asta voi face. Te chinui pur și simplu. Acum ai remușcări pentru că ai râs de mine și nu vreau să ai... pe lângă durerea ta... Desigur, eu sunt vinovat, Nastenka, dar adio!

— Rămâi, ascultă-mă: poți să aștepti?

— Pentru ce? Cum?

— Îl iubesc; dar voi trece peste asta, trebuie să trec, nu se poate să nu trec; trec deja, simt asta... Cine știe? Poate că totul se va sfârși chiar astăzi, fiindcă îl urăsc, fiindcă și-a bătut joc de mine, în timp ce tu ai plâns aici cu mine, fiindcă tu nu m-ai respins așa cum m-a respins el, fiindcă tu mă iubești, iar el nu m-a iubit niciodată, fiindcă, de fapt, te iubesc și eu... Da, te iubesc! Te iubesc așa cum mă iubești tu; ți-am spus-o și înainte, ai auzit chiar tu: te iubesc fiindcă ești mai bun decât el, fiindcă ești mai nobil decât el, fiindcă, fiindcă el...

Emoția biete fete era atât de puternică, încât nu mai putu spune nimic. Își lăsă capul pe umărul meu, apoi pe pieptul meu, și plânse amar. Am mângâiat-o, am încercat s-o liniștesc, dar ea nu se putea opri din plâns; îmi strângea mereu mâna și spunea printre suspine: „Așteaptă, așteaptă, trece imediat! Vreau să-ți spun... să nu crezi că aceste lacrimi... nu e nimic, e slăbiciune; așteaptă să treacă...” În cele din urmă încetă să plângă, își șterse ochii și pornirăm din nou. Voiam să vorbesc, dar ea mă ruga încă să aștept. Tăcurăm... În cele din urmă își adună curajul și începu să vorbească.

— Uite cum este, începu ea cu un glas slab și tremurat, în care se auzea totuși o notă ce îmi străpungea inima cu o durere dulce. Să nu crezi că sunt ușuratică și nestatornică, să nu crezi că pot uita și mă pot schimba atât de repede. L-am iubit un an întreg și jur înaintea lui Dumnezeu că niciodată, niciodată, nici măcar în gând, nu i-am fost necredincioasă... El m-a disprețuit, și-a bătut joc de mine; Dumnezeu să-l ierte! Dar m-a jignit și mi-a rănit inima. Eu... eu nu-l iubesc, pentru că nu pot iubi decât ceea ce este mărinimos, ceea ce mă înțelege, ceea ce este generos; fiindcă și eu sunt așa, iar el nu este vrednic de mine. Ei bine, ajunge cu el. A făcut mai bine decât dacă mi-ar fi înșelat așteptările mai târziu și mi-ar fi arătat abia atunci ce fel de om este... Ei bine, s-a terminat! Dar cine știe, dragul meu prieten, continuă ea strângându-mi mâna, cine știe,

poate că toată iubirea mea a fost un sentiment greșit, o amăgire; poate a început din joacă, dintr-o prostie, pentru că bunica mă ținea atât de strâns? Poate că ar trebui să iubesc alt bărbat, nu pe el, un alt bărbat, care să aibă milă de mine și... și... Dar să nu mai vorbim despre asta, se opri Nastenka, gâfâind de emoție. Voiam doar să-ți spun... voiam să-ți spun că, dacă, deși îl iubesc, nu, l-am iubit, dacă, în ciuda acestui lucru, tu spui încă... Dacă simți că iubirea ta este atât de mare încât poate alunga, în cele din urmă, din inima mea vechiul sentiment, dacă vei avea milă de mine, dacă nu vrei să mă lași singură în voia sorții, fără speranță, fără mângâiere, dacă ești gata să mă iubești mereu așa cum mă iubești acum, îți jur că recunoștința... că iubirea mea va fi, în cele din urmă, vrednică de iubirea ta... Îmi iei mâna?

— Nastenka! am strigat, fără suflare, printre suspine. Nastenka, o, Nastenka!

— Ajunge, ajunge! Ei bine, acum ajunge cu adevărat, spuse ea, abia stăpânindu-se. Acum s-a spus totul, nu-i așa? Nu-i așa? Ești fericit; sunt și eu fericită. Niciun cuvânt în plus despre asta, așteaptă; cruță-mă... vorbește despre altceva, pentru numele lui Dumnezeu.

— Da, Nastenka, da! Ajunge despre asta, acum sunt fericit. Eu... Da, Nastenka, da, să vorbim despre altceva, să ne grăbim să vorbim. Da! Sunt gata.

Și nu știam ce să spunem: râdeam, plângeam, spuneam mii de lucruri fără noimă și fără legătură; într-o clipă mergeam pe trotuar, apoi deodată ne întorceam și traversam strada; apoi ne opream și ne întorceam iar la chei. Eram ca niște copii.

— Acum locuiesc singur, Nastenka, am început eu, dar mâine! Firește, știi, Nastenka, sunt sărac, nu am decât o mie două sute de ruble, dar asta nu contează.

— Firește că nu, iar bunica are pensia ei, deci nu va fi o povară. Trebuie s-o luăm pe bunica.

— Firește că trebuie s-o luăm pe bunica. Dar e Matrona.

— Da, și noi o avem pe Feokla!

— Matrona e o femeie bună, dar are un cusur: nu are imaginație, Nastenka, absolut deloc; dar asta nu contează.

— E bine așa, pot locui împreună; numai că tu trebuie să te muți la noi mâine.

— La voi? Cum așa? Bine, sunt gata.

— Da, închiriezi o cameră la noi. Avem un etaj de sus, e gol. A stat acolo o bătrână, dar a plecat; și știi că bunica ar vrea să aibă un tânăr chiriaș. I-am spus: „De ce un tânăr?” Iar ea a zis: „O, pentru că eu sunt bătrână; numai să nu-ți închipui, Nastenka, că îl vreau ca soț pentru tine.” Așa că am ghicit că tocmai la asta se gândea.

— O, Nastenka!

Și amândoi am râs.

— Haide, ajunge, ajunge. Dar unde locuiești? Am uitat.

— Într-acolo, lângă podul X, în clădirile Barannikov.

— Este casa aceea mare?

— Da, casa aceea mare.

— O, o știi, e o casă frumoasă; numai că, știi, ar fi mai bine s-o lași și să vii la noi cât mai repede.

— Mâine, Nastenka, mâine. Datoriez puțin pentru chiria de acolo, dar nu contează. Îmi iau curând leafa.

— Și știi, poate voi da lecții; voi învăța ceva și apoi voi da lecții.

— Minunat! Iar eu voi primi curând o primă.

— Așadar, de mâine vei fi chiriașul meu.

— Și vom merge la Bărbierul din Sevilla, căci se va juca din nou în curând.

— Da, vom merge, spuse Nastenka, dar mai bine să vedem altceva, nu Bărbierul din Sevilla.

— Foarte bine, altceva. Desigur, va fi mai bine, nu m-am gândit...

Vorbind astfel, mergeam ca într-un soi de delir, într-o beție ușoară, de parcă nu mai știam ce ni se întâmplă. Ba ne opream și vorbeam multă vreme în același loc; ba porneam iar, Dumnezeu știe pe unde; și iar veneau lacrimi, și iar râs. Deodată, Nastenka voia să plece acasă, iar eu nu îndrăzneau s-o opresc, dar voiam s-o conduc; porneam, și după un sfert de ceas ne trezeam din nou la chei, lângă banca noastră. Apoi ea ofta, iar ochii i se umpleau iar de lacrimi; eu înghețam de spaimă... Dar ea îmi strângea mâna și mă silea să merg, să vorbesc, să pălăvrălesc ca înainte.

— Este timpul să ajung acasă, în sfârșit; cred că este foarte târziu, spuse Nastenka în cele din urmă. Trebuie să încetăm să mai fim copii.

— Da, Nastenka, numai că eu n-am să dorm la noapte; nu mă duc acasă.

— Cred că nici eu n-am să dorm; dar condu-mă acasă.

— Firește!

— Numai că de data asta chiar trebuie să ajungem acasă.

— Trebuie, trebuie.

— Pe cuvânt de onoare? Fiindcă, știi, la un moment dat omul trebuie să meargă acasă.

— Pe cuvânt de onoare, am răspuns râzând.

— Ei bine, hai!

— Hai! Privește cerul, Nastenka. Uită-te! Măine va fi o zi minunată; ce cer albastru, ce lună! Uite, norul acela galben o acoperă acum, uite, uite! Nu, a trecut. Uită-te, uită-te!

Dar Nastenka nu privea norul; stătea mută, ca împietrită. După o clipă, se lipi timid de mine. Mâna îi tremura în mâna mea; m-am uitat la ea. Se apropie și mai mult de mine.

În clipa aceea, pe lângă noi trecu un tânăr. Se opri brusc, ne privi atent, apoi mai făcu iar câțiva pași. Inima începu să-mi bată cu putere.

— Cine este, Nastenka? am spus în șoaptă.

— El este, răspunse ea tot în șoaptă, lipindu-se de mine și mai strâns, și mai tremurând... De-abia mă mai țineam pe picioare.

— Nastenka, Nastenka! Tu ești! am auzit o voce în urma noastră și, în aceeași clipă, tânărul făcu mai mulți pași spre noi.

Dumnezeule, cum a strigat! Cum a tresărit! Cum s-a smuls din brațele mele și s-a repezit spre el! Stăteam și mă uitam la ei, zdrobit cu totul. Dar abia îi întinsese mâna, abia se aruncase în brațele lui, că se întoarse iar spre mine; fu lângă mine într-o clipă și, înainte să-mi dau seama unde mă aflu, își aruncă amândouă brațele în jurul gâtului meu și îmi dăruî un sărut cald, duios. Apoi, fără să-mi spună niciun cuvânt, se repezi din nou la el, îl luă de mână și îl trase după ea.

Am rămas multă vreme privind în urma lor. În cele din urmă, cei doi dispărură din ochii mei.

Dimineăța

Dimineăța

Noaptea mea s-a sfârșit odată cu dimineața. Era o zi umedă. Ploaia cădea și bătea posomorât în geamul ferestrei mele; în cameră era întuneric, iar afară totul era cenușiu. Mă durea capul și amețeam; febra mi se strecura prin trup.

— Aveți o scrisoare, domnule; a adus-o poștașul, spuse Matrona, aplecându-se peste mine.

— O scrisoare? De la cine? am strigat, sărind de pe scaun.

— Nu știu, domnule; mai bine uitați-vă. Poate scrie acolo de la cine este.

Am rupt sigiliul. Era de la ea!

* * * * *

„O, iartă-mă, iartă-mă! Te rog în genunchi să mă ierți! Te-am înșelat și m-am înșelat și pe mine. A fost un vis, o nălucire... Astăzi mă doare inima pentru tine; iartă-mă, iartă-mă!

Nu mă învinovăți, fiindcă față de tine nu m-am schimbat câtuși de puțin. Ți-am spus că am să te iubesc; te iubesc și acum, mai mult decât te iubesc. O, Dumnezeule! Dacă aș putea să vă iubesc pe amândoi deodată! O, dacă ai fi tu el!”

[„O, dacă ar fi el tu”, mi-a răsunat în minte. Mi-am amintit cuvintele tale, Nastenka!]

„Dumnezeu știe ce aș face acum pentru tine! Știu că ești trist și pustiit. Te-am rănit, dar știi că, atunci când cineva iubește, o greșală se uită repede. Iar tu mă iubești.

Îți mulțumesc, da, îți mulțumesc pentru această iubire! Ea va rămâne în amintirea mea ca un vis dulce care mai stăruie mult după trezire; îmi voi aminti pentru totdeauna clipa în care ți-ai deschis inima înaintea mea ca un frate și ai primit cu atâta generozitate darul inimii mele sfărâmate, ca s-o păzești, s-o îngrijești și s-o vindeci... Dacă mă ierți, amintirea ta se

va înălța în sufletul meu printr-un sentiment de recunoștință veșnică, pe care nimic nu-l va putea șterge... Voi păstra această amintire; îi voi fi credincioasă, nu o voi trăda, nu-mi voi trăda inima: ea este prea statornică. Ieri s-a întors atât de repede la acela căruia i-a aparținut dintotdeauna.

Ne vom vedea; vei veni la noi, nu ne vei părăsi, vei fi mereu prietenul meu, fratele meu. Iar când mă vei vedea, îmi vei întinde mâna... da? Mi-o vei întinde, m-ai iertat, nu-i așa? Mă iubești ca înainte?

O, iubește-mă, nu mă părăsi, fiindcă te iubesc atât de mult în clipa aceasta, fiindcă sunt vrednică de iubirea ta, fiindcă voi merita-o... dragul meu! Săptămâna viitoare mă voi căsători cu el. S-a întors îndrăgostit; nu m-a uitat niciodată. Să nu te superi că îți scriu despre el. Dar vreau să vin să te văd împreună cu el; îți va plăcea, nu-i așa?

Iartă-mă, amintește-ți de mine și iubește-o pe a ta

Nastenka.”

* * * * *

Am citit scrisoarea aceea de multe, multe ori; lacrimile mi-au năvălit în ochi. În cele din urmă mi-a căzut din mâini și mi-am ascuns fața.

— Drăguțele! Auzi, drăguțele... începu Matrona.

— Ce este, Matrona?

— Am curățat toate pânzele de păianjen de pe tavan; acum poți să faci nuntă sau să dai o petrecere.

M-am uitat la Matrona. Era încă o bătrână zdravănă, aproape tinerească; dar nu știu de ce, dintr-odată, mi-am închipuit-o cu ochi stinși, cu fața brăzdată de riduri, gârbovită, neputincioasă... Nu știu de ce mi-am închipuit deodată că și camera mea îmbătrânise, asemenea Matronei. Pereții și podelele păreau decolorate, totul părea murdar și posomorât;

pânzele de păianjen erau mai dese ca niciodată. Nu știu de ce, dar când am privit pe fereastră mi s-a părut că și casa de peste drum îmbătrânise și se întunecase, că tencuiala de pe coloane se cojea și se sfărâma, că streășinile erau crăpate și înnegrite, iar zidurile, de un galben viu și intens, deveniseră pătate.

Poate că razele soarelui, ivite pentru o clipă dintre nori, se ascuseseră iarăși după perdeaua ploii și totul se întunecase din nou înaintea ochilor mei; sau poate că toată perspectiva viitorului meu mi-a fulgerat deodată prin față, tristă și amenințătoare, și m-am văzut așa cum eram acum, peste cincisprezece ani, mai bătrân, în aceeași cameră, la fel de singur, cu aceeași Matrona, care nu se făcuse cu nimic mai deșteaptă în toți acei cincisprezece ani.

Dar să-mi închipui că ți-aș purta pică, Nastenka! Că aș arunca un nor întunecat peste fericirea ta senină și netulburată; că, prin reproșurile mele amare, ți-aș tulbura inima, aș otrăvi-o cu o muștrare ascunsă și aș sili-o să bată dureros chiar în clipa bucuriei; că aș strivi fie și una dintre florile delicate pe care le vei împleti în părul tău negru când vei merge cu el la altar... O, niciodată, niciodată! Fie ca cerul tău să fie limpede, fie ca zâmbetul tău dulce să fie luminos și netulburat, și fii binecuvântată pentru acea clipă de fericire deplină pe care ai dăruit-o unei alte inimi, singuratică și recunoscătoare!

Dumnezeul meu, o clipă întreagă de fericire! Oare este prea puțin pentru o viață întreagă de om?